

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

КОМПОЗИЦІЯ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ» У ТЕХНІЦІ
НЕТКАНИЙ ГОБЕЛЕН

Галузь знань : 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація : «Художній текстиль»

Освітня програма: «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

ДПДМ.020083.20.04.ПЗ

Виконала студентка 4 курсу групи ДМ-20-1

Підпис

Вікторія ГАРУЛІЧ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Підпис

Лариса КОРНИЦЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер:

Підпис

Оксана ПЯСТУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Підпис

Ірина АНДРОЩУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Дата 20.06.2024р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
Спеціалізація «Модернізм та текстиль»
Освітня програма Одм. ДМ.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТМО і ДМ
Грига Андрійчук
«16» листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ)

Гарушич Вікторія Вікторівна
Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема проекту(роботи) Композиція «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий gobelen

керівник проекту(роботи) Горницька Лариса Анатоліївна
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від «15» листопада 2024 р. № 8

2. Строк подання студентом проекту(роботи) на кафедру 20.06.2024р.

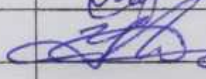
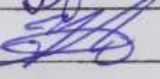
3. Вихідні дані до проекту(роботи) традиційний gobelen, композиція, gobelen, нетканий gobelen, технологічні особливості.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ

Розділ 1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві gobelenу. Розділ 2 Матеріалознавчі особливості виконання композиції «Мадонна з немовлям», висновки, Перелік джерел посилань, додатки.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

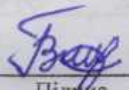
6. Консультанти розділів дипломного проекту(роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Нормоконтроль	Хасечук О.Р.		
Гнтинологія	Герніченко І.І.		

7. Дата видачі завдання 16 лютого 2024р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту(роботи)	Примітка
1 Затвердження теми ДП - 15.02.24р	15.02.2024р	Виконано
2 Збір матеріалів до теорет. частини ^{01.03.24р}	01.03.2024р	Виконано
3. Написання 1 розділу 26.04.2024р.	26.04.2024р.	Виконано
Підрозділ 1.1 - 19.04.2024р.	19.04.2024р.	Виконано
Підрозділ 1.2 - 26.04.2024р.	26.04.2024р.	Виконано
4. Написання 2 розділу 24.05.2024р	24.05.2024р.	Виконано
Підрозділ 2.1 - 03.05.2024р.	03.05.2024р.	Виконано
Підрозділ 2.2 - 10.05.2024р.	10.05.2024р.	Виконано
Підрозділ 2.3 - 17.05.2024р.	17.05.2024р.	Виконано
Підрозділ 2.4 - 24.05.2024р.	24.05.2024р.	Виконано
5. Затвердження роботи в матер. ^{27.05}	27.05.2024р.	Виконано
6 Попередній захист ДП	31.05.2024р.	Виконано
7 Нормоконтроль ДП	12.06.2024р.	Виконано
8 Перевірка на plagiat	14.06.2024р.	Виконано
9 Рецензування ДП	19.06.2024р.	Виконано
10. Захист ДП	24.06.2024р.	Виконано

Студент Вікторія Тарусик
 Підпис Ініціали, прізвище

Керівник проекту(роботи) Лариса Коршицька
 Підпис Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Композиція «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен

Автор: ст. гр. ДМ-20-1

Вікторія . ГАРУЛІЧ

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Лариса КОРНИЦЬКА

Обсяг пояснювальної записки: 56 с.; обсяг додатків: 22 с

Ключові слова: традиційний гобелен, нетканий гобелен, композиція, Мадонна з немовлям, технологічні особливості.

Дипломний проєкт виконувався з урахуванням особливостей техніки нетканого гобелену та використовуваних матеріалів для виконання композиції «Мадонна з немовлям». Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі здійснювався історичний аналіз розвитку традиційної гобеленової техніки, визначалися художньо-технологічні особливості виконання творів технікою традиційного гобелену і сучасної техніки нетканого гобелену.

У другому розділі обґрунтовувалась ідея та художньо-образний зміст теми «Мадонна з немовлям»; надавалась характеристика матеріалів та визначалась калькуляція витрат щодо виконаної композиції в техніці нетканий гобелен; описувалась технологічна послідовність виконання композиції «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен та здійснювалась композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної композиції «Мадонна з немовлям».

Було зроблено висновки щодо значимості декоративного текстилю в житті сучасного суспільства і гобеленового мистецтва у розвитку європейської цивілізації, використання спадщини художнього текстилю минулих поколінь, зі збереженням давніх традицій та пошук нових технологічних прийомів.

Підведено підсумки щодо поставленої на початку виконання дипломного проєкту мети та результативність поставлених завдань. Представлено список джерел посилання. Текстова частина підсилена ілюстративним матеріалом, який винесено в додатки.

20.06.2024р.

(Гарулич Вікторія)

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП.....	7
1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ГОБЕЛЕНУ.....	10
1.1 Історія розвитку традиційного гобелену.....	10
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів технікою традиційного гобелену і сучасної техніки нетканого гобелену	20
2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО- МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КОМПОЗИЦІЇ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ».....	28
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «Мадонна з немовлям».....	28
2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної композиції в техніці нетканий гобелен	36
2.3 Технологічна послідовність виконання композиції «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен	39
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної композиції «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен.....	45
ВИСНОВКИ	51
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	53
ДОДАТОК А Середньовічні Арраси.....	59
ДОДАТОК Б Шпалери і картони Рафаеля	60
ДОДАТОК В Мільфльори.....	61
ДОДАТОК Г Королівська мануфактура гобеленів XVII ст.....	62

ДОДАТОК Д Гобелени ХХ ст.	63
ДОДАТОК Е Гобелени Жана Люрса ХХ ст.	64
ДОДАТОК Ж Українські килими.....	65
ДОДАТОК И Гобелени українських митців.....	66
ДОДАТОК К Гобелени сучасних українських митців.....	67
ДОДАТОК Л Особливості гобеленових різновидів.....	68
ДОДАТОК М Технологічні різновиди сучасних нетканих гобеленів...	69
ДОДАТОК Н Традиційні зображення святої Марії Богородиці з дитиною-Ісусом	70
ДОДАТОК П Мадонни Рафаеля Санті.....	71
ДОДАТОК Р Мадонни художників різних періодів в історії мистецтва.....	72
ДОДАТОК С Мадонни українських художників.....	74
ДОДАТОК Т Українські Мадонни художника Олександра Охупкіна ..	76
ДОДАТОК У Роботи що стали джерелом натхнення для створення композиції «Мадонна з немовлям».....	77
ДОДАТОК Ф Ескізний рисунок композиція «Мадонна з немовлям» ...	78
ДОДАТОК Х Виконана композиція «Мадонна з немовлям».....	79
ДОДАТОК Ц Банер виконаної Композиції «Мадонна з немовлям»....	80

ВСТУП

Людина з розвиненим художнім смаком здатна розуміти і цінити стильову єдність предмету, відчувати зв'язок декоративного мистецтва з естетичними вимогами свого часу, або минулих епох. Тому так важливо розвивати здатність бачення у зв'язку з іншими речами та потребами людини. Наразі декоративно-прикладне мистецтво набуло широкого визнання у всьому світі, оскільки в його художніх можливостях, утилітарних формах і динамічних образах містяться таємничості чарівної природи, символи історичної спадщини, особливості побуту народу, його естетичні смаки. Краса творів декоративно-прикладного мистецтва досягається завдяки їх декоративній інтерпретації, де декоративність є єдиним можливим засобом вираження змісту та художньої виразності твору.

Відомо, що декоративно-прикладне мистецтво – це багато видове мистецтво, яке вміщує один з найпоширеніших видів у діяльності людства – «художній текстиль», що відповідає за створення художніх текстильних виробів, які мають практичне застосування. Одним із різновидів декоративно-прикладного мистецтва в області мистецтва художнього текстилю є гобеленові вироби. Гобелен – це не просто мистецький твір, не декоративна вставка в інтер'єр – це частина душі художника-майстра, переплетені нитками його думки, мрії, радощі, переживання й почуття, таємна розповідь душі зі складним сюжетом, який схиляє до роздумів. Гобелен має великі можливості щодо передачі інформації від художника-майстра до шанувальника цього мистецтва.

У гобеленовій техніці завжди була необхідність його декоративного вирішення. І сьогодні застосовуються гобелени як картини, панно, драпірування під час оформлення стильних інтер'єрів. Сучасні виробники постачають на ринки багато різних гобеленів та гобеленових тканин.

Щодо сюжетної композиції «Мадонна з немовлям», то слід сказати, що вона справила величезний вплив на західну культуру. Цей образ став одним із найпопулярніших і найбільш впізнаваних у світі. Його використовували для прикраси вітарів, ікон, фресок, мозаїк, скульптур тощо. Тому, для виконання дипломного проєкту було обрано тему «Мадонна з немовлям». Це композиція виконана в сучасній техніці – «нетканий гобелен». Сюжетний зміст композиції – глибинний зв'язок матері та дитини. Мадонна є символом безумовної любові, чистоти і співчуття. Вона є заступницею дітей і матерів.

Об'єктом дослідження є історія техніки «нетканий гобелен», як виду декоративно-прикладного мистецтва.

Предметом дослідження є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виконання композиції «Мадонна з немовлям» у техніці «нетканий гобелен».

Мета дипломного проєкту полягає в характеристиці традиційних та новітніх художньо-технологічних особливостей гобеленової техніки та виготовленні й презентуванні на постері композиції «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий гобелен.

Згідно з метою дипломного проєкту визначено основні завдання:

- дослідити історію розвитку традиційної гобеленової техніки до її сучасної (новітньої) модифікації – «нетканого гобелену»;
- схарактеризувати художньо-технологічні особливості виконання традиційної гобеленової техніки та нетканого гобелену;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми композиції «Мадонна з немовлям»;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат на виготовлення композиції «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий гобелен;
- виготовити композицію «Мадонна з немовлям» у техніці «нетканий гобелен» та обґрунтувати технологічну послідовність її виконання;

– охарактеризувати композиційні особливості виконаної композиції «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий гобелен, дати їй естетичну оцінку та виготовити постер.

Тема дипломного проєкту була опробована на III Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: Проєктування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених. Були опубліковані тези у співавторстві з керівником дипломного проєкту: Корницька Л.А., Гаруліч В.В. «Образ «Мадонни з немовлям» у європейській та українській образотворчості – дослідницький аспект в межах дипломного проєктування» / Проєктування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: Збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) та [ін]. – Вінниця: «Меркьюрі -Поділля», 2023. Випуск 3. – 197 с. – С.51-53.

Також робота з техніки «нетканий гобелен» на III Всеукраїнському двотуровому фестивалі-конкурсі мистецтв «Паляниця» 1 липня 2023 року отримала «Гран-прі» у номінації «Декоративно-прикладне мистецтво» з художнім твором «Маки у волоссі», що підтверджено Дипломом (<https://tpodm.khmnmu.edu.ua/vitayemo-vktoriyu-garulich-z-peremogoyu-u-iii-vseukrayinskomu-festyvali-konkursi-mystecztv-palyanyczya/>). Конкурс проводився за підтримки Національної Спілки Художників України.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ГОБЕЛЕНУ

1.1 Історія розвитку традиційного гобелену

Гобелен – один із різновидів декоративно-прикладного мистецтва, стінний безворсовий килим з сюжетною або орнаментальною композицією, витканий вручну перехресним переплетенням ниток. Гобелени виготовляють із кольорових шовкових і вовняних ниток, інколи з окремих частин.

Специфічними гобеленами називають килими (шпалери), створені тільки в майстернях гобеленів у Парижі. Всі інші сюжетні та орнаментальні килими, створені за межами Парижа, називались arrasами.

Єдиний збережений гобелен романської доби в Британії – гобелен Байє (Вестмінстерське абатство, Лондон) (див. додаток А, рисунок А.1). Виробництво безворсових килимів (аррасів) виникло в XIII столітті у Франції. Перше повідомлення про arrasи Франції XIII століття знайдені в «Книзі ремесел» 1263 року, що написана за наказом Етьєна Буало – французького паризького прево, глави столиці та верховного паризького суді при королі Людовіку IX, у період між 1258 та 1270 роками [1].

У XIV столітті вже існував цех майстрів з виготовлення arrasів, а їх зразки описані в документах. У Франції існувало декілька невеликих центрів килимарства, найбільший зафіксували в Парижі. У XIV столітті килими створювали з гербами можновладців та орнаментами. З'явилися також невеличкі килими з зображеннями пташок, тварин, квітів. Після 1360 року віднайдені інвентарі з переліком цілих серій arrasів на сюжети Старого та Нового Заповітів, а також світських (на літературні та історичні сюжети).

Найдавнішим із збережених arrasів Франції вважають килим Аджарський Апокаліпсис (див. додаток А, рисунок А.2). Відомо й ім'я його

замовника – герцог Луї I Анжуйський. Картони для Апокаліпсису виконував фламандець Жан з Брюгге у 1375–1379 роках, що оселився в Парижі і працював при дворі французького короля Карла V.

Гобелени ткали на особливих ручних верстатах методом вибіркового ткацтва, тобто по частинах, кольоровими вовняними і шовковими нитками, за попередньо створеними малюнками-картонами. Окремі ділянки зшивалися тонким шовком. Слід зауважити, що гобелен – це картина, що створена з ниток, то для них – гобеленів, так само як для живописних картин, характерні історичні, міфологічні та літературні сюжети [2].

«Cartone» – підсобний великоформатний малюнок (іноді розфарбований), що виконується в розмірі майбутнього твору фрескового живопису, мозаїки, вітражу, гобелену. Картон у ткацтві – це ескіз для створення килиму-аррасу (гобелену). Він створюється художником-картоньєром у розмір майбутнього килима-арраса (гобелена), за яким і працюють ткачі [3].

Розробленням картонів для тканих килимів-картин нерідко займалися знамениті художники. Відомі сім картонів Рафаеля з «Діянь апостольських», виконані їм для фландрських ткачів (зберігаються в Кенсінгтонському музеї в Лондоні) (див. додаток Б, рисунок Б.1) та чотири картони Мантеньї. Також, картони до arrasів створювали Пітер Паульс Рубенс, Джуліо Романо, ціла низка художників Фландрії XVI–XVII століть, Франції XVI–XIX століть.

З найближчого до нас часу можна згадати про картони Овербека, Шнорра, Корнеліуса («Руйнування Трої», «Страшний Суд» та ін.), Каульбаха («Руйнування Єрусалиму», «Битви гунів» та ін), Енгера – для живопису на склі в усипальниці Орлеанського дому. Іноді картон написаний одним художником, а живопис з нього – іншим. Так, Петер Корнеліус – німецький художник межі XVIII–XIX століть, віддавав деякі картони майже в повне розпорядження своїх учнів. У XX столітті до створення картонів для гобеленів звернувся французький художник Жан Люрса.

Закінчені картони часто мають цінність картин; такими є картони Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Мантеньї, Джуліо Романо та ін. Вони мають самостійне мистецьке значення. За ними століттями вчилися художники, які вивчали техніки зображального мистецтва минулих часів. Уцілілі картони художників Високого італійського Відродження зберігаються в музеях як самостійні мистецькі твори (картон Рафаеля до фрески «Африканська школа» зберігається у Луврі – Париж; картони Джуліо Романо до килимів «Тріумф Сципіона Африканського» – в Ермітажі).

Гобелен «Аджарський Апокаліпсис» створювався за картоном, сюжет якого було узято з мініатюри Апокаліпсису XIII століття зі збірки короля, що збільшили і пристосували до килимарства. Шпалери були замовлені придворному ткалю Ніколя Батаю для Людовіка I Анжуйського. Очевидно, шпалери були виконані в Парижі, в майстерні Ніколя Батая, Робером Пуассоном. Вони були завершені близько 1381 року. Ці шпалери були зіткані з шовку та вовни. Для фарбування ниток використані рослинні барвники – індиго, корінь марени, жовтоцвіт, кармін. Кожен колір має не більше п'яти відтінків [4].

Арраси Аджарського Апокаліпсису передавали у спадок. У 1480 році Аджарському собору їх заповів король Неаполю Рене I (Добрий). Первинна серія мала сім аррасів 5–24 м кожний, де відтворено було сто п'ять сюжетів. До XXI століття дійшло лише 75 сюжетів (в музеї Анже, Франція) втілених у цих аррасах (див. додаток А, рисунок А.2).

Щодо техніки виконання тканих килимів, то вона була відома ще в Стародавній Греції та Римі. Вони, за давністю часу, не збереглися через руйнування ниток з органічних матеріалів. Прикладами тканих килимів з фігурами та орнаментами, яким пощастило більше, слід вважати коптські тканини (II–IV століття н. е.), назва яких не зовсім точна.

Коптське мистецтво – термін, який використовують для опису мистецтва Єгипетських християн перших століть існування християнства, а

також – художньої спадщини їх нащадків, коптів, від середніх віків і надалі. Їхні зразки зберігають різні музеї світу (Париж, Київ, музеї Єгипту).

Гобелени були прикрасою кам'яних холодних середньовічних замків. Їх сюжети оспівували життя феодала – хазяїна замку, його воєнні походи, полювання тощо. Гобелени прикривали кам'яні стіни, виконували роль перегородок у великих замкових палатах, ними покривали ліжка та лави.

Мистецтво виготовлення килимів-аррасів було дуже копіткою й, водночас, престижною працею. У часи Столітньої війни (1337–1453 рр.) між Францією та Англією, аби уберегти майстрів килимарства та їх промисел від грабунку, майстерні з виготовлення arrasів перемістили на південь від Парижа. Центри килимарства виникають у невеликих містечках Франції в долині річки Луари. Тут і з'явився особливий різновид arrasу – мільфльор (від фр. mille fleur – «тисяча квітів»). Мільфльори ткали і у Південних Нідерландах [5].

Зазвичай мільфльори виконувалися на зеленому або червоному тлі в систематичній послідовності багатоголосся витканих квітів. Більшість рослин була виткана з такою точністю, що їх розпізнають ботаніки та прихильники квітів. Не так багато мільфльорів вціліло до наших днів. Значна їх частина зберігається в музеї міста Клюні у Франції (див. додаток В, рисунок В.1, рисунок В.2) [5].

Термін «гобелен», для позначення тканих сюжетних композицій, виник у Франції тільки у XVII столітті, коли там відкрилася королівська мануфактура братів Гобеленів (див. додаток Г, рисунок Г.1) (продукцію мануфактури стали називати гобеленами). Засновник цього роду, фарбувальник Жилль Гобелен, прибувши в часи царювання французького короля Франциска I з Реймса до Парижа, заснував у передмісті столиці Сен-Марсель на струмку Б'єрв (Bierre) фарбувальну для вовни. Його спадкоємці у XVI столітті продовжували утримувати цей заклад і додали до нього килимову ткальню – майстерню на зразок тих, якими славилася тоді

Фландрія, за порадою великого Кольбера – французького державного діяча, одного із найважливіших сановників епохи царювання Людовіка XIV [6].

Жан-Батист Кольбер на початку державної служби був протеже кардинала Мазаріні, який призначив його своєю довіреною особою. Людовик XIV – французький король, який правив Францією з 1643 по 1715 роки.

Отже, Людовик XIV купив фарбувальню і ткальню родини Гобеленів у скарбницю країни, які були більш ніж спустошені – борг досягав двох мільярдів франків, наділив достатнім коштом і новою будівлею.

Таким чином Людовиком XIV була заснована «Королівська мануфактура» з виготовлення тканих картин-шпалер, які стали називатися гобеленами. Твори цієї королівської мануфактури, внаслідок своєї дорожнечі, йшли майже виключно на оздоблення королівських палаців і на подарунки (вельможам та дипломатам), і лише в окремих випадках поступали у продаж. Королівські гобелени – це твори високого мистецтва і професіоналізму майстрів тієї епохи, це картини, що передавали найтонші градації кольорів, завдяки шовковим ниткам, які використовували в процесі їх виготовлення (див. додаток Г, рисунок Г.2).

Незважаючи на значність витрат, що були потрібні на утримання мануфактури, і які не нагороджувалися ніяким доходом, вона продовжувала існувати при всіх змінах в урядах Франції та існує досі, як художня установа, що становить гордість цієї країни.

Однак, спочатку ткані безворсові килими, як зазначалось вище, називалися шпалерами. Яскраві шпалери з використанням золотої і срібної нитки – це араци або арраси, за назвою міста Аррас, що виготовлялися у Франції з XIV століття. Аби збагатити фактуру тканин і килимів, використовувались і змішані техніки.

Гобелени виготовляли в Європі протягом багатьох століть. Появу цього мистецтва можна пов'язати з розквітом лицарства, що співпадало з прагненням людей надати оселям затишного вигляду. В замках килими не завжди вкладалися лише на підлогу. Їх разом із гобеленами вішали на стіни

не лише через дорожнечу і цінність авторських виробів, а й для того, щоб захиститися від холоду та протягів кам'яних будівель. Але з часом функціональність відійшла на другий план, і гобелени стали прирівнювати до творів мистецтва [7].

Батьківщиною гобеленового мистецтва вважають Францію, яка виробляла великі ткані картини для утеплення стін та окраси замків. На самому початку XVII століття прогресивні французи – брати Гобелени, відкрили за королівським указом першу мануфактуру. Тривалий і трудомісткий процес ручного ткання був поставлений на промислові рейки, а за щільними полотнами-картинами назавжди закріпилася назва «гобелен». За чотири з половиною століття заводського виготовлення гобеленове ткання та його виробництво в технологічному сенсі не зазнало істотних змін, удосконалення зазнали лише ткацькі верстати.

Найкращі зразки гобеленів у Музеї Клюні в Парижі. Унікальна колекція західно-європейських шпалер є у Львові – в музеї етнографії та художнього промислу. Вони дають нам уявлення про розвиток цього виду мистецтва у XVII–XVIII століттях. У середині XX століття це мистецтво відродилося і набуло нових сучасних якостей. З'явилися нові назви: текстильне панно, тапісерія.

Особливістю мистецтва XX століття стали експерименти, пошуки нової стилістики, новітніх технік, їх комбінацій. У цьому процесі було задіяно і килимарство (див. додаток Д, рисунки Д.1 та Д.2). У створення гобеленів стали додавати об'єму. Відтоді виготовлення гобеленів розділилося на: гобелен плаский, традиційний гобелен та об'ємний. Останні вироби мають і свою постійну виставку – Бієннале у місті Женева [8].

Честь відродження мистецтва гобеленів у XX столітті, в їх традиційній техніці, належить живописцю із Франції Жану Люрса (1892–1966 рр.), який додав у створення «картонів» сучасні мотиви, символічні та фантастичні образи, використовував написи, рядки віршів (див. додаток Е, рисунок Е.1), навіть контрасти фарб, що притаманні вітражам.

Художник створив близько тисячі картонів для arrasів. Перший гобелен, створений за картоном Ж. Люрса мав назву «Зелені дівчата» 1916 року. Головні твори Ж. Люрса в килимарстві: «Званий вечір в Гренаді», «Гроза» (див. додаток Е, рисунок Е.2, а) та інші. Широко відома його серія гобеленів «Пісня миру» (див. додаток Е, рисунок Е.2, б), 1957–1963 роки. Найкращі з гобеленів Жана Люрса виконані на фабриці в Обюссоні.

Художнє або дизайнерське призначення гобеленів отримало широке застосування пізніше, з розвитком технологій виробництва і потреби людини в оточенні себе прекрасним. Однак, основною функцією, яка покладалася на гобеленові килими, був захист приміщень від протягів і морозів. Міцна тканина основа та об'ємний вовняний шар стібків різнокольорових ниток дозволяла добре зберігати тепло і затишок в кам'яних стінах будинків і старовинних замків.

Килимарство – це дуже давня галузь ручного ткацтва, що археологи знаходять рештки килимових виробів та ткацьких знарядь під час археологічних розкопок античних міст та скіфських курганів.

Відомі центри українського килимарства: Поділля, Волинь, Полтавщина, Київщина, Чернігівщина. Оброблення вовни, як і оброблення льону та конопель, відома була українцям ще з часів трипільської культури, про що свідчать археологічні знахідки глиняних пряслиць і відбитки тканини, що була відбита на сирій глині, виготовленого керамічного посуду.

Літописні джерела свідчать, що килими використовували у ритуалах князівських поховань. Поширення килими набули й за часів гетьманства. У XVI–XVII століттях їх виробляли у поміщицьких майстернях. У XVIII–XIX століттях у містах і селах з'являються кустарні підприємства. Килими робили з овечої вовни, для основи використовували коноплю та льон. Нитки фарбували природними барвниками з рослин і навіть комах. Ткали килими на вертикальних або горизонтальних верстатах. Килими Центральної та Лівобережної України XVIII–XIX століть (Полтавщина, Київщина, Чернігівщина, Волинь), орнаментовані стилізованими рослинними мотивами.

Вони поділяються на «барокові», «рокайльні», «ампірні», «архаїчні», так звані «панські» і народні (див. Додаток Ж, рисунок Ж.1, рисунок Ж.2).

В елементах декору, окрім ваз та кошиків із квітами, є також «роги достатку». Композиції з квітковою орнаментикою з'явилися в українському ткацтві пізніше, ніж геометричні. Килимарство в Україні було збагачено як перських впливами, так і західноєвропейською гобеленовою технікою – «вільної нитки» [9].

На Українських землях ще у ХІХ столітті, як і всюди в Європі, цікавилася старовиною, культурою свого народу, його історією, які засвідчувалися матеріальними здобутками та культурними напрацюваннями попередніх поколінь. Дві цікаві збірки килимів були в приватних колекціях представників української інтелігенції – М. С. Грушевського та В. С. Кричевського. Збірка професора Михайла Грушевського мала 123 українських та перських килимів різних століть.

Колекція В. Г. Кричевського – українського художника, досліджувача і зберігача української культури, збиралася ним впродовж 30-ти років. Її особливістю була різноманітна збірка творів декоративно-прикладного мистецтва. Тут було близько 80 килимів: українських; російських доби цариці Єлизавети; килими доби короля Франції Луї ХVІ; перських, турецьких.

У збірку В. С. Кричевського також входили мідні дошки-матриці гравера Григорія Левицького і близько 150 картин художника. Багатоповерховий на той час будинок на Паньковській вулиці став мішенню артобстрілу 25 січня 1918 року, коли бандитські вояки-більшовики захопили Київ. На жаль, колекції було вщент знищено, а залишилися лише їх описи без фотографування чи замальовок.

Шовкові гобелени на території України виготовлялися також в маєтках Потоцьких в Тульчині, Бучачі, в Бродах. З ХVІІІ-ХІХ століть стали відомими імена досвідчених ткачів – П. Бідного, І. Златослава, І. Прилуцького, Я. Суходільського, родини Роликів, Демченків та Оболонських.

Народне декоративно-прикладне мистецтво відображає особливості ментальності народу, формує стереотипи сприйняття художніх цінностей, є носієм культурного коду народу, ретранслятором його системи цінностей.

Відсутність чіткої державної підтримки розвитку народної культури, замовчування статистики згасання та знищення осередків народних промислів, невтручання влади у сферу культури призвели до кризових явищ в народному мистецтві і занепаду традиційної народної культури [10].

Гобелен – це мистецтво, що віддзеркалює високу майстерність та красу. Гобелени є символом розкоші та елегантності, вони можуть трансформувати будь-який твір та надати йому неповторного характеру [11].

Тематика і стародавніх, і сучасних гобеленів різносюжетна: декоративні квіти, натюрморти, тварини, епізоди історичних подій, класичні сюжети, собори і церкви, пейзажі тощо [12].

На українських землях народне декоративно-прикладне мистецтво розвивалося у двох основних напрямках – домашнє художнє ремесло й організовані художні промисли. Ці дві форми йшли паралельно, тісно переплітаючись між собою і взаємозбагачуючись, кожна історична епоха вносила свої зміни. Природні багатства України, вигідне географічне і торгівельне положення, сприяли розвитку текстильного виробництва в домашніх організованих промислах. Перехід від мануфактур до капіталістичних механізованих фабрик промислового виробництва у ХІХ столітті негативно позначився на домашньому розвитку художніх промислів, основа яких – традиційна художня руко-творчість [13].

Починаючи з епохи Середньовіччя заможні цінителі прекрасного колекціонували їх, збираючи серії текстильних полотен на один або кілька розрізнених сюжетів. Під розміщення великих колекцій в замках і палацах відводилися цілі галереї.

Гобеленове мистецтво на Україні розвивалося й за роки Радянської влади, і перші пореволюційні роки українські митці заклали основи

сучасного українського гобелена, творчо використовуючи традиції давніх українських сюжетно-тематичних килимів [14].

У галузі гобеленового ткання в Україні працювало і працює багато талановитих майстрів та художників. Високими художніми якостями та технічною досконалістю відзначаються твори провідних майстрів ткацтва – лауреатів Державної премії імені Т.Г. Шевченка – Ганни Верес (с. Обуховичі на Київщині) та Ганни Вінтоняк (м. Коломия), Ганни Василящук (с. Шешори на Івано Франківщині), Ольги Горбової (м. Косів), народного художника України Сергія Нечипоренка (м. Київ), Людмили Жоголь (м. Київ), Михайла Біласа (м. Трускавець) (див. додаток И, рисунок И.1, рисунок И.2) та багато інших вже сучасних художників.

У сучасному світі гобелени зазвичай виконують лише декоративну функцію. Як і гобелени ручної роботи (див. додаток К, рисунок К.1), так і фабричні гобелени є справжніми витворами мистецтва, але ручна робота, безсумнівно, цінується набагато дорожче. Гобелени вдало вписуються в сучасні інтер'єри і надають приміщенню теплоти, затишку і відчуття розкоші [15].

У наші часи фабричний гобелен досить активно використовують в інтер'єрі, адже його можна чудово «вписати» у будь-який стиль – і класичний, і антикварний, і навіть хай-тек. Головне – вдало підібрати композицію, яка буде гармоніювати з оточенням і підкреслювати загальну стилістику приміщення [16].

Класичний гобелен до ХХ ст. – це переважно живописна картина, виконана засобами ткацтва. Водночас сама техніка гобелена лишилася незмінною. Це щільне переплетення однорідної пряжі, у якому беруть участь і основа і піткання [17].

Традиційна гобеленова техніка з детальною проробкою давала змогу протягом усієї своєї історії відтворювати людські постаті, обличчя, досягаючи відчуття об'ємності зображення і пластичності.

Однак часи змінюються, художники шукають нових засобів виразності, нових технологічних прийомів. Тож у мистецтві текстилю з'явилася альтернатива тканому гобелену – це техніка «нетканого гобелену», яка зберігає візуальний стрій традиційного гобелену, його фактурність та декоративне призначення.

Особливості класичного гобелену і новітньої техніки «нетканого гобелену» ми розглянемо у наступному пункті.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів технікою традиційного гобелену і сучасної техніки нетканого гобелену

Мистецтво створення безворсових килимів (гобеленів) бере свій початок у творчості стародавніх народів різних країн і релігій. Ткацтво як вид декоративно-прикладного мистецтва було знане з далеких часів у багатьох народів світу. Технологія гобеленового ткання була придумана задовго до нашої ери. Стародавні єгиптяни, греки і римляни із забезпечених верств населення любили прикрашати стіни своїх будинків витканими сюжетами про життя богів і героїв. Багатії Сходу і корінні жителі доколумбової Америки були знайомі зі схожою текстильною методикою і створювали всього-на-всього з шести кольорів дивовижні полотна. На європейський континент заморська тканина – гобелен, вперше була завезена хрестоносцями, що поверталися з далеких походів. Майстри Європи з натхненням перейняли унікальну техніку.

Мистецтво художнього текстилю, як зазначалося вище, формувалося і розвивалося протягом кількох століть від простих тканих килимів до колекційних творів відомих майстрів, які створювали роботи за спеціальними технологіями, ревно охороняючи і передаючи їх наступним поколінням, від батька до сина або від майстра до учнів.

Як ми вже зазначали, сьогодні гобеленом прийнято називати витканий вручну або за допомогою спеціального обладнання килим, який створюється за допомогою переплетення різнокольорових ниток, де за рахунок переплетення ниток основи і підтикання, створюється живописна або орнаментальна композиція.

Гобеленове ткання також було поширене і на всіх землях України з часів Давньої Русі. Виділилось воно і розвинулось із сільських промислів і через деякий час з появою мануфактур знову зосередилось на селі в якості промислу. Про широку популярність ткацтва на наших землях свідчать знахідки шиферних пряслиць практично в усіх районах України. Також про ткацтво, як один з поширених видів декоративно-прикладного мистецтва свідчать металеві ножиці кравецького типу, металеві та кістяні гребні, деталі горизонтального ткацького веретена, мотовила тощо.

Текстильні вироби виготовляли спочатку для власного вжитку, але вже з IX–X століть відбувалося відокремлення цього домашнього ремесла як промислу, що задовольняв потреби міського населення. Довгий час існували паралельно народне домашнє ткацтво і цехове ремісництво. Однак, із виникненням промислового виготовлення текстильних виробів домашні ткацькі ремесла поступово почали занепадати. Проте художній текстиль і донині відіграє значну роль в оформленні інтер'єру житла.

Технологія домашнього ткацтва трудомістка – це прядіння ниток, фарбування їх у різні кольори, ткання на різних ткацьких верстатах (різноманітної конструкції) із застосуванням цілої низки технічних прийомів. Техніки килимарства збереглись до наших днів так само, як і підготовка вовни до цього процесу. Робилось це навесні, коли минала небезпека приморозків. Настрижену вовну знежирювали, протираючи попільом, промивали, сушили і сортували. Потім сировину били і вичісували на дерев'яних гребнях (драглах). М'яку вовну прядли з використанням веретен так само, як і рослинну пряжу [18].

Текстильні вироби в домашніх умовах виготовляли в основному з льону, конопель, вовни. Повсякденні потреби та наявність сировини зумовили побутування ткацтва як основного виду діяльності жінок. Практично у кожній хаті у XVIII столітті був ткацький верстат. Крім простого ткацтва та тканин, на Україні виготовляли узорні тканини та килимові вироби з орнаментом, утвореним комбінуванням переплетінь ниток основи і підкання [18].

Починаючи з Середніх століть і майже до наших днів під час ткання майстри намагалися дотримуватися у виготовленні текстильних виробів для приміщення однієї, певної теми. Такий напрям у творчості дозволяв створювати неповторні ансамблі, що підтримують стиль декору і зберігають єдиний образний стрій приміщення.

Ткані сюжетні картини відрізнялися особливою технікою виконання, надзвичайно точно передавали зображення в кольорі, доповнюючи його світлотіньовими градаціями, що дозволяло наблизити гобелен до живописного твору, підкреслити його красу та оригінальність. Такі роботи виконувалися в основному на замовлення, мали високу вартість через трудомісткість ткацтва, і дозволити їх собі міг не кожен. Гобеленові настінні картини в жанрі монументального живопису часто замовляло високе заможне панство або королівський двір. Ці витвори текстильного мистецтва служили декоруванням царських покоїв, палаців і панських садиб [19].

Художнє ткацтво – це ручне або машинне виготовлення тканин на ткацькому верстаті. Ткацьке виробництво об'єднує підготовку сировини, прядіння ниток, виготовлення з них тканин і заключну обробку: вибілювання, фарбування, ворсування, вибивання тощо. Сировина для тканин: рослинного походження (льон, коноплі, бавовна), тваринного (вовна, кокони шовкопряда), хімічна (штучні, синтетичні волокна) та металеві нитки – сухозлітка тощо. Якість сировини, прядіння ниток (ручне, машинне; тонких і грубих, рівних, меланжевого типу, зсуканих, скручених) позначається на структурі тканин, її фактурі).

Художні тканини (ручноткані або виготовлені за допомогою машини) – найпоширеніший вид декоративно-прикладного мистецтва. Характеризуються якісним матеріалом, майстерністю технічного виконання, високим рівнем орнаментально-композиційного, колористичного вирішення.

До XVIII століття для основи в гобеленах використовувалася вовняні нитки – найдоступніший і легкий в обробці матеріал, які найчастіше виготовляли із овечої вовни. Головна вимога, до ниток основи – міцність. В XIX столітті основу для текстильних матеріалів іноді робили з шовку. Бавовняна основа значно полегшує технологічний процес виготовлення гобелену, вона міцна, більшою мірою стійка до несприятливих впливів зовнішнього середовища [20].

Мистецтво ткання найяскравіше виявилось у виготовленні орнаментованих килимів. Провідними техніками візерункового ткання були:

- класичний ручний перебір;
- ремізно-підніжкове візерункове ткання;
- техніка килимового закладного ткання.

Гобелени виготовляли як для власних потреб, так і на продаж. Ткали килим три-чотири місяці вручну на кроснах або ткацьких верстатах. Назва «кросна» пов'язувалась первісно з вертикальним типом верства, який мав вигляд рами з вертикальною основою.

Особливістю традиційних українських килимів ручного виготовлення є те, що їх тчуть так званим килимовим закладним і гребінчастим тканням. Килимове закладне ткання поширене в усіх районах України і має локальні назви: «забирання» (на Східному Поділлі), «обвивання» (на Західному Поділлі, Покутті), «рахункове» (звідти назва рахункові килими), «лічильне» (на Волині) тощо. Воно здійснюється переплетенням двох систем ниток: основи (переважно лляних або бавовняних ниток природного кольору) і підткання з вовняних ниток, пофарбованих у різні кольори або природного кольору овечої вовни. У виготовленні двобічних безворсових килимів на Полтавщині, Київщині, Чернігівщині та у центральних і південних районах

України особливого поширення набула техніка гребінчастого ткання (кругляня або вільної нитки). Спочатку тчуться орнаментальні мотиви, а пізніше тло. Цією технікою ткачі вільно заокруглюють задумані рослинні мотиви, а на тлі доволіно окреслюють хвилясті лінії. Такою технікою виткані класичні українські «квіткові» килими.

Матеріали і техніка гобеленового ткання були підпорядковані основному – найкраще виявляти малюнок, опрацьовувати найменші нюанси всіх деталей композиції. Цікавим є той момент, що гобелени ткались з виворітного боку, де допускалось перекидання ниток підкання з однієї площини до іншої без відрізання, що при тканні шовковими чи дуже тонкими вовняними нитками підкання давало змогу надійного закріплення кінчиків ниток у тканині.

Класичний гобелен-шпалера до ХХ століття – це переважно живописна сюжетна або орнаментальна картина, виконана ручним способом в техніці шпалерного ткання. Малюнок створюється кольоровими нитками підкання (вовняні чи шовкові нитки, іноді металеві золоті та срібні нитки), що щільно закривають незабарвлену основу (зазвичай льняну) і створюють характерну для шпалери рубчасту фактуру. Для ниток підкання використовували вовняну пряжу, але більш тоншу і більш міцнішу. Вважалося, чим більша щільність – тим тонша робота, вишукані витвори мистецтва мали спочатку по 5–6, а згодом – по 10–16 ниток на сантиметр. Кожна нитка підкання ведеться тільки в межах своєї барвистої плями (техніка, відома з античності, так само виткані коптські тканини). Слід сказати, що вовняна пряжа чудово фарбується [21].

Спочатку ткачі працювали на рамах із натягнутими нитками основи, а згодом з'явилися верстати різного розміру та висоти. Ескізи для гобеленів створювали кращі художники, тому протягом сторічч гобелен зазнав впливу всіх мистецьких стилів. Водночас, сама техніка гобеленового ткання лишалася незмінною.

За час розвитку гобеленової техніки були придумані технології накладання стібків, за допомогою яких створюються дивовижні за своєю красою та якістю художні твори. До них відносяться як техніки безворсового одностороннього гобеленового ткання або шпалери, так і особлива сучасна техніка – нетканий гобелен [22].

Сьогодні, коли життя стає все більш стрімким, художники створюють нові техніки художньої обробки матеріалів й, зокрема, – текстильних, до яких відносять різні види ниток і пряжі (основний матеріал для створення гобеленів). На відміну традиційному гобелену, який потребує доволі багато часу для його виготовлення, з'являється альтернативний варіант візуально подібний до гобелену, але має відмінні від традиційного художньо-технологічні особливості. Цей вид отримав назву «нетканий гобелен».

Нетканий гобелен – це текстильний твір створений за допомогою ниток і клею на твердій основі. Нетканий гобелен за своєю фактурою і візуальним сприйняттям подібний до традиційного – їх композиції виконуються нитками, що візуально наближає їх до традиційних гобеленів. Нитки для виконання роботи в техніці нетканого гобелену можуть використовуватися будь-які – від товстих вовняних до шовкових або золотих і срібних.

Твори виконані технікою нетканого гобелену в сучасному інтер'єрі носять лише декоративний характер. Зауважимо, що багатовікові традиції виробництва гобеленів, доповнені сучасними технологіями, зробили художній текстиль унікальним за своєю різноманітністю. За час свого існування гобелен зазнав серйозних змін: від традиційних виробів визнаних майстрів до промислового виробництва.

Вочевидь, полотняне переплетення є найдавнішим видом виготовлення тканих виробів і є найпоширенішим у світі. Саме цей вид переплетення має найбільше застосування серед художників-текстильників. Для створення такого текстильного виробу нитка п'іткання проходить через нитки основи у шаховому порядку. Таким чином, перше прокладання нитки п'іткання

перекриває парні нитки основи, а друга – непарні (див. додаток Л, рисунок Л.1). Це особливість традиційного гобеленового ткання.

Існують також різновиди плетіння для надання полотну різних фактур, зокрема:

Єгипетське плетіння створює з ниток піткання подобу звичайної кіски. Такий ефект виходить завдяки тому, що нитка, що створює малюнок, обплітається навколо нитки основи вузлом та затягується (див. додаток Л, рисунок Л.2, а). Цей процес один із найтрудомісткіших. Найчастіше лише певні елементи плетуться цим способом.

Грецьке плетіння утворює не щільну, пухку поверхню. Для пров'язування ряду потрібно 2 або 3 нитки піткання, які переплітаються між собою нитками основи на зразок коси (див. додаток Л, рисунок Л. 2, б) [23].

Сучасні гобелени – це не тільки ткані килими зі специфічним переплетенням ниток і характерним складним візерунком, як це було задумано з самого початку: рулонні гобелени широко використовуються для оббивки меблів, пошиття чохлаів, покривал, подушок і порт'єр і навіть для драпірування стін. Сьогодні гобелени у різних текстильних виробках відмінно виглядають, це і декоративні панно, і ткані картини в рамках [24]. Такий вид прикрашання стін і різних поверхонь в інтер'єрі став настільки популярним, що просто мав стати більш доступним.

Повністю тканий виріб – це дуже дороге задоволення, такі вишукані речі може дозволити собі не кожен. А ось нетканий гобелен виконується швидше, а зовні майже не відрізняється від традиційного [25].

Створюються такі композиції за допомогою особливого викладання зображення кольоровими джгутами або нитками на твердій основі. Виріб складно назвати гобеленом у традиційному сенсі цього слова, адже «гобелен» – це насамперед зіткане полотно. Проте викладена нитками композиція візуально має ткану текстуру, дуже деталізоване та динамічне зображення (див. додаток Л, рисунок Л.3) [25].

Якщо продовжити тему нетканого гобелену, можна звернутися ще до одного його різновиду, який вигадали китайські майстри. Панно виготовляється без використання будь яких інструментів. Всі елементи виготовляються з картону, на який згодом намотується пряжа – це ще один вид нетканої шпалери. На повністю обмотану основу та раму майстер клеїть вже готові деталі, створюючи текстильну композицію [25].

Отже, кожен народ мав свій спосіб створення «гобеленів». Відрізняються вони за фактурою та за використаними матеріалами. Сьогодні, для створення певної фактури текстильного полотна, художник підбирає будь-який необхідний для надання виразності текстильному твору спосіб виконання [25].

Більш складні у виконанні методи плетіння: в'язка, сумахове плетіння, саржеве, гірдес, сіні. Кожен відрізняється за щільністю, рельєфом, можливостями виготовлення елементів різної складності. Кожному способу відповідає власний матеріал. Вовняні, бавовняні, шовкові нитки здатні підкреслити рельєфність, або навпаки, створити ідеально рівну поверхню [25].

Багато майстрів-художників в процесі виконання текстильного полотна надають перевагу кольоровим ниткам або пряжі замість фарби і пензлів у нанесенні їх на тканину, використовуючи зазвичай ті ж правила колористики, що й у живописному або графічному творі.

Асортимент текстильних декоративних виробів та їх тематика сьогодні задовольняє будь-який смак. Їх колірна палітра дуже багата: від нейтральної пастелі до соковитих і барвистих відтінків (див. додаток М, рисунок М.1).

Сьогодні, коли сталася чергова переоцінка цінностей, і пріоритетними є ексклюзивні речі в оформленні сучасного інтер'єру, гобелени різної технологічної складності і художньої стилістики стають все більш популярними у творчих креативних проявах сучасного текстильного мистецтва [26].

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КОМПОЗИЦІЇ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ»

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «Мадонна з немовлям»

Найдавніші моделі іконографії матері з малям на руках сходять до історичних цивілізацій. Такі зображення були поширені в Античному світі, головним чином у формі статуєток (див. додаток Н, рисунок Н.1) і мали стати прикладом для перших олександрійських і візантійських художників, які розробили нову іконографію в християнському ключі [27].

Мадонна з немовлям є одним із найвідоміших і найулюбленіших образів у християнській іконографії. Цей образ символізує любов, чистоту і надію. Він справив величезний вплив на західну культуру і продовжує залишатися популярним і сьогодні.

Найперше зображення Мадонни з немовлям знайдене в катакомбах Прісцилли у Римі. Зображення Мадонни з немовлям сягає I століття нашої ери, на ньому Марія годує дитину, яка повертає голову, щоб дивитися на глядача. Проте лише в IV столітті цей сюжет став набирати популярності. В епоху Раннього Середньовіччя зображення Мадонни з немовлям стало одним з найпоширеніших мотивів у західному мистецтві. Його часто використовували для прикраси вітарів, ікон та фресок. Зображення Мадонни з немовлям у цей час стало більш натуралістичним, а Діву Марію зображали як молоду і красиву жінку [28].

Тема Мадонни з немовлям є однією з найдавніших у християнському мистецтві та була важливою в середні віки у Візантії: Мадонна представляла

Церкву, а Ісус, одягнений як маленький античний філософ – її засновник. Тому різні стосунки між матір'ю та дитиною не були пов'язані з наміром відобразити реалістичну, а саме символічну сцену.

Є різні типи зображення Мадонн з немовлям. Так Мадонна, яка вказувала на свого сина, називалася «Одигітрія» і символізувала Церкву, яка вказувала шлях до Спасіння через Христа. Іншими зображеннями візантійських композицій є: фронтальна на троні та, яка ніжно цілує сина – Глікофілуса (солодкий поцілунок) (див. додаток Н, рисунок Н. 2, а), а також Галактотрофуса (годувальниця) та, яка годує його грудьми (див. додаток Н, рисунок Н. 2, б) [29].

Художники середньовічної Італії довгий час створювали Мадонн наслідуючи візантійські зразки – ікони із зображенням Богородиці. Кінцем X століття датується перше скульптурне зображення Мадонни, виконане на півночі Європи – «Золота мадонна з Ясена» (див. додаток Н, рисунок Н. 1).

«Мадонна з немовлям» – традиційний сюжет християнської іконографії. Роботи, натхненні цією темою, зображують Діву Марію з немовлям Ісусом, якого зазвичай тримають на руках. Образ Мадонни з немовлям вперше з'явився в ранньохристиянському мистецтві, але досягнув свого розквіту в епоху Відродження. Тож цей образ маємо намір й ми дослідити і відтворити під час виконання дипломної роботи.

В епоху Раннього Середньовіччя зображення Мадонни з немовлям стало одним з найпоширеніших мотивів у західному мистецтві і художники середньовічної Італії довгий час дотримувались візантійських канонів в зображеннях Богородиці. Мадонну з немовлям зображали як небесну царицю, що сидить на троні, а Ісуса – як маленького царя [30].

У XVIII ст. з поширенням класичних уподобань в мистецтві (зображення античних богів і богинь) зображення Мадонни з немовлям стало менш популярним, але воно продовжувало з'являтися у культовому мистецтві (розписі християнських храмів та іконах).

У XIX столітті зображення Мадонни з немовлям набуло нового життя завдяки течії прерафаелітів – об'єднання молодих англійських художників, які мали на меті повернутись до мистецтва доби кватроченто (XV ст.). Вони були натхненні ранньохристиянським мистецтвом і прагнули відтворити його простоту і чистоту.

Зображення Мадонни з немовлям має багату символіку. Мадонна є символом чистоти, любові і співчуття. Вона є заступницею дітей і матерів. Ісус є символом спасіння і надії. Він є Царем світу і помазаникам Божим.

Протягом більше тисячі років до образу Мадонни з немовлям зверталися різні митці. Приваблював образ Мадонни і Рафаеля, якого заслужено називали «майстром Мадонн». Відомі його: «Мадонна Конестабіле», «Сикстинська Мадонна», «Мадонна в зелені», «Мадонна делла седія» («Мадонна в кріслі») (див. додаток П, рисунок П.1) та інші отримали всесвітнє визнання. В Мадоннах Рафаеля втілена вічна краса материнства з його радостями та печалю. Митець створює сюїту мадонн, в яких з відвертою чистотою душі схиляється перед дивом материнства, перед загадковою суттю буття [31].

Приблизно в цей час Рафаель написав «Мадонну з немовлям», подумки ведучи діалог з двома неперевершеними майстрами: Леонардо да Вінчі та Мікеланджело. Явним джерелом натхнення для «Мадонни з немовлям» був Мікеланджело: мотив Немовляти, яке спирається босими пальчиками на ногу Богоматері, запозичений у «Мадонни Брюгге», створеної Мікеланджело між 1504 і 1506 роками зберігається в церкві Нотр-Дам міста Брюгге [32].

Чимало Мадонн є й у Джованні Белліні. Визначна його новація – введення у картину пейзажу, причому не пов'язаного з основним сюжетом художнього твору. Твори митця – емоційні, але дуже м'які, дарують відчуття спокою і благодаті [33].

«Мадонна з немовлям» Белліні (див. додаток Р, рисунок Р.1, а), була виконана під впливом творчої манери Альбрехта Дюрера. Твори Дюрера і незвичайна для венеціанців художня манера німця справляли враження на

венеціанських майстрів. Альбрехт Дюрер відвідував Венецію у період 1505-1506 років. Бачив твори Дюрера і авторитетний у Венеції Джованні Белліні. Одна з його картин «Мадонна з немовлям», знаходиться в музеї Богдана та Варвари Ханенків в м. Київ [33].

Численні варіації на тему «Мадонни з немовлям» на замовлення заможних флорентійських родин – це «Мадонна» Амброджо Лоренцетті, яка була написана художником у 1319 році (див. додаток Р, рисунок Р.1, б), – перша його відома з Мадонн [34].

«Мадонна Літта» – картина італійського художника Леонардо да Вінчі (див. додаток Р, рисунок Р.1, в). Жінка дивиться на дитину ніжно і задумливо. Леда помітна усмішка додає Мадонні ще більшої привабливості й краси. Якщо придивитися, то помітно, що маленький Христос притримує лівою рукою щиглика [35].

Особливо ліричним був твір «Мадонна Ручеллаї» раннього періоду художника Дуччо ді Буонінсенья. Також у цей час він написав одну з найвишуканіших своїх мадонн – «Мадонну Креволе» (див. додаток Р, рисунок Р.1, г). На перший погляд «Мадонна Креволе» виглядає звичайною візантійською іконою; дотримані всі звичні норми: червоний мафорій на голові, тонко стилізовані руки, типовий «візантійський» ніс, складки одягу, оздоблені золотом. Однак підкреслена гра світла на лику Мадонни, нетиповий жест немовляти і присутність тонко виписаних «французьких» ангелів в кутах картини, свідчать про те, що це вже не візантійська ікона [36].

Картина «Мадонна з немовлям» авторства Мікеланджело Буонарроті, яку прийнято називати «Манчестерською Мадонною», вперше була показана широкій публіці на виставці, що пройшла в Манчестері 1857 року. «Манчестерська Мадонна» відрізняється від «Тондо Доні» (єдиної картини Мікеланджело на дерев'яній дошці), як своїм більш грубим стилем, так і тим, що написана темперою, а не олійними фарбами [37].

Зображення святих людей завжди відносяться до релігійних сюжетів. Мадонна із немовлям Караваджо» (див. додаток Р, рисунок Р.1, д), яка

названа «Мадонна із чотками» являється святому Домініку, який тримає у руках розарій та традиційні католицькі чотки [38].

Картина «Мадонна з немовлям» Пітера Пауля Рубенса зображує Богоматір з Ісусом на руках (див. додаток Р, рисунок Р.1, е). Можна сказати, що перед нами побутовий сюжет: мати і дитина вийшли на прогулянку в сад. Такий спосіб зображення Богоматері та Ісуса наближає цих святих до нас, робить їх земними, зрозумілими та доступними для всіх людей [39].

Багато найвідоміших художників в історії мистецтва зосередили свої навички та майстерність на створенні Богородиці і навіть атеїст Сальвадор Далі, свідомість якого повністю перевернула Друга Світова війна. Художник став віруючою людиною, що не могло не відбитися на його творчості. Так в роботах химерним чином почали з'єднуватися містицизм і християнські мотиви. Живописець створив картину «Мадонна Порт-Льїгата» 1949 р. (див. додаток Р, рисунок Р.1, ж) [40].

Зверталися до сакральної теми Матері з немовлям й українські митці.

Сакральний живопис – це як листи до Бога, це згадка про Нього. Ми завжди повинні тримати своє серце відкритим для Любові, Віри та Надії. Без цього в житті немає сенсу. В українському іконописі, з часів прийняття християнства, більш, ніж у монументальному живописі, стали проявлятися імпульси реального життя і народні смаки. Серед пам'яток Галицько-Волинського іконопису особливе місце належить Волинській Богоматері (кінця XIII – початку XIV століть). До кращих ікон типу Одигітрія належить «Богородиця» XV століття з с. Красова на Львівщині. У ній традиційний тип зазнав глибокої творчої переробки сміливим введенням до образу Богородиці етнічних рис української жінки, а одяг дитини покритий ніби вишивкою.

У 1895 році український митець Юліан Панькевич створив поетичне полотно «Сільська мадонна» (див. додаток С, рисунок С.1, а) – жанрова сцена з життя українського галицького села. У садочку сидить на лавці під деревом молода селянка і навчає своє дитя з відкритої книги, поглядаючи з любов'ю на нього. А малий хлопчик, задумавшись, з довір'ям тулиться до

матері, поклавши ручку на книгу. Легкий поворот голови матері поживляє фронтальність її до колінної постаті. У ніжному шляхетному обличчі матері прочитуються і щастя материнства, і ледь помітний смуток. Мадонна у вишиваній сорочці і червоній спідниці, на голові у неї біла хустина, що легко спадає на плечі, на шиї – багате намисто, таке, як носили тоді «сільські жінки» [41].

Щодо сучасних українських митців. Добре відома поціновувачам сучасного українського образотворчого мистецтва творчість Юрія Нагулка, твори якого належать до яскравих зразків сучасного українського національного мистецтва, в яких відчутно вплив і традиційної української ікони, і народної картини, і українського бароко з його декоративністю та духовним змістом. Його мистецтво викликає постійний інтерес та має велику кількість шанувальників, адже художник звертається до образів та сюжетів, які близькі сучасникам. Густо заселений персонажами, насичений подіями (як історичними, так і метафорично-позачасовими), його художній світ є результатом невпинного творення-медитації. Одна з яскравих робіт митця – «Українська Мадонна», що входить до циклу жіночих образів України (див. додаток С, рисунок С.1, б) [42].

Роботи ще одного сучасного українського художника Михайла Тимчука «Мадонна цвітіння» (див. додаток С, рисунок С.1, в), «Годівниця» (див. додаток С, рисунок С.1, г), самодостатні і не вимагають додаткових зображень, стають кодовою пам'яттю найдавнішої писемної форми – піктографії [43].

Серію живописних робіт під назвою «Українська мадонна» (див. додаток С, рисунок С.1, д), створила художниця Олеся Гудима [44].

Унікальним цифровим втіленням є неймовірна картина «Мадонна» (див. додаток С, рисунок С.1, е), із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій з позитивною енергетикою авторства Володимира Козюка [9]. Цей витвір мистецтва передає різноманітність та яскравість життєвої палітри. Тонко чутливий, він як талановитий ювелір вміє підібрати обрамлення до

всього, що називається краса, талант, життєва неповторна мить. Енергетичні потоки ідей художника матеріалізуються у захоплюючих полотнах та проектах, які беруть початок із локального, зокрема, рідного Поділля, і переростають у планетарні масштаби [45].

Вже під час російсько-української війни в одному з храмів Неаполя з'явився образ – «Київська Мадонна в метро» (див. додаток С, рисунок С.1, ж). Прототипом зображення стала 28-річна киянка, яка, тікаючи від війни, вночі годувала свою двомісячну дитину в холодній столичній підземці. У цій історії переплелися історії трьох українців – самої киянки Тетяни, яку в метрополітені сфотографували угорські журналісти, дніпровської художниці Марини, яка перетворила це фото на картину, священника В'ячеслава, який попросив дозволу на друк зображення для церкви в Італії.

«Київська Мадонна» – символічне зображення жінки, яка годує дитину, що сховалася в київському метро, щоб захиститися від нападу під час бомбардування столиці України Києва у 2022 році під час російсько-української війни [46].

«Київська Мадонна», яка з двомісячною дитиною ховалася від бомб у метро, стала уособленням незламності всіх українських матерів, символом опору та надії та надихнула художників. На картині, в якості покривала Марії використано український жіночий головний убір, а її голова зображена на тлі мапи метрополітену. Портрет матері Ісуса з Назарету, яка сховалася від небезпеки Ірода Великого, сьогодні вважається символом сучасної Марії, яка ховається від насильства війни та годує своє немовля [46].

Ілюстраторка Марина Соломенникова з Дніпра випадково побачила фотографію Тетяни з Києва, зроблену журналістом Андрашем Фельдешем, гортаючи стрічку новин. Це фото надихнуло її намалювати картину, героїня якої б уособлювала усіх матерів України у цей непростий час.

«У моїй голові вже склалися всі пазли побаченого і прочитаного – ця жінка з дитиною була символом усіх українських матерів, які мусять ховатися від російської зброї в бомбосховищах», – розповідає Марина [47].

Акрилову роботу під назвою «Українська Мадонна з немовлям» створила художниця Ольга Власенко (див. додаток С, рисунок С.1, и) [48].

Художник з Кіровограда Олександр Охупкін пише ікони, на яких зображує Богоматір, Ісуса і святих в українських строях. Про це розповідає і показує «Всесвіт». Такий стиль називають творчою іконою поставлену на національну основу. Це так звані неканонічні, «домашні» ікони (див. додаток Т, рисунок Т.1). Картини художника виставлялись на багатьох виставках в Україні і за кордоном. Вони зберігаються у фондах Спілки художників України, приватних збірках Німеччини, Франції, США, Канади, Польщі, Італії та інших країн [49].

Отже, у процесі дослідження ми виявили, що тема материнства є вічною. Вона надихала і митців минулого, і сучасних художників, тому вивчаючи їх творчість ми – майбутні художники-педагоги, маємо нести в майбутнє тільки добро і любов, якою наділяє дитину кожна матір. І це є вічною темою.

Для композиційної побудови твору «Мадонна з немовлям» ми надихалися роботами українського художника Михайла Дмитренка – це «Мелодія» (див. додаток Т, рисунок Т.2, а) та «Безіменна творчість» (див. додаток Т, рисунок Т.2, б).

У наступному пункті цього розділу ми надаватимемо характеристику матеріалам необхідним для виконання нашої композиції в техніці «нетканий гобелен» та визначатимемо вартість роботи, яка зазвичай складається з вартості використаних в процесі виконання роботи матеріалів та допоміжних інструментів, а також якості роботи, її оригінальності, часу витраченого на її виготовлення.

У світі мистецтва до вартості роботи зазвичай додається й ім'я виконавця. Чим більш знаним у мистецьких колах є художник, тим більш вартісними стають його роботи.

2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної композиції в техніці нетканий гобелен

Особливості технології «нетканий гобелен» полягають у наклеюванні різнокольорових ниток на основу, згідно задуму композиції.

Основним матеріалом для виконання робіт такою технікою є нитки, які за кольором підбираються згідно задуму та ескізу (див. рисунок 2.2.1, а).

а

б

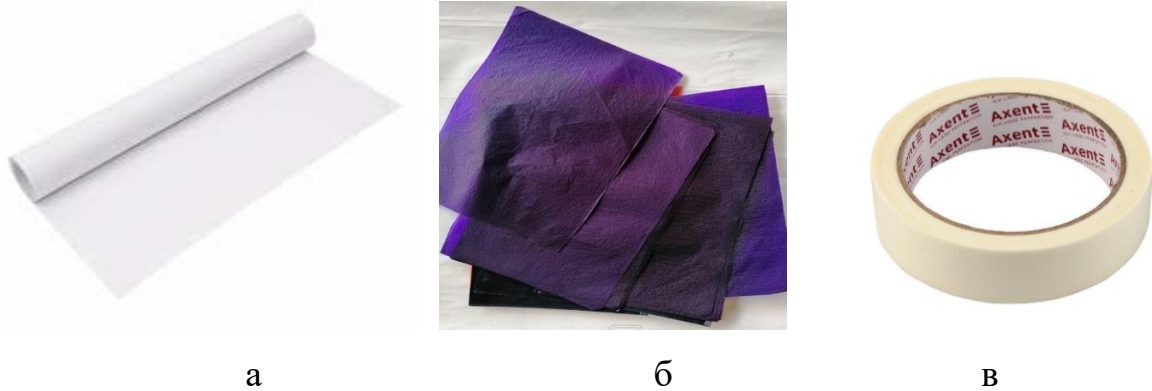
а) різнокольорові нитки; б) полотно ґрунтоване

Рисунок 2.2.1 – Матеріали для виконання нетканого гобелену

Для нетканого гобелену підходять практично будь-які нитки зі стійким забарвленням. Нитки або пряжа можуть бути бавовняними, вовняними, лляними, сумішевими, штучними. Нитки мають накладатися на цупку основу. В якості основи можна використовувати цупкий картон, листи ДВП (деревоволокниста плита) тощо. Для своєї роботи ми в якості основи обирали ґрунтоване полотно на дерев'яному підрамнику (див. рисунок. 2.2.1, б).

На цупкому папері формату А1 (див. рисунок. 2.2.2, а) виконується ескіз майбутньої композиції, який потрібно перенести на основу полотна за

допомогою копіювального паперу (див. рисунок. 2.3.2, б), використовуючи в якості інструменту олівець або кулькову ручку. Ескіз до полотна кріпиться паперовим скотчем (див. рисунок. 2.2.2, в).

а) папір «ватман» формату А1; б) копіювальний папір; в) паперовий скотч

Рисунок 2.2.2 – Необхідні допоміжні матеріали

Професійний паперовий скотч застосовується в процесі перенесення ескізного зображення на полотно. Зручно та надійно приклеюється до нього і легко знімається. Для виконання безпосередньо самого нетканого гобелену, окрім різнокольорових ниток, нам потрібні: клей «дракон», шпажки, ножиці (див. рисунок. 2.2.3).

а) клей «Дракон»; б) дерев'яні шпажки; в) ножиці для відрізання ниток.

Рисунок 2.2.3 – Необхідні допоміжні інструменти

Клей «Дракон» (див. рисунок. 2.2.3, а) полімерний універсальний клей, який ми використовували для прикріплення ниток на основу полотна. Клей дуже швидко висихає, тож нитки на основу з клеєм треба наносити якнайшвидше, щоб міцно тримались. Клей нанесений на основу висихає за 2–3 хвилини.

Дерев'яні шпажки – допоміжний інструмент для притримування ниток під час їх викладання і корегування на основі (див. рисунок. 2.2.3, б).

Ножиці (див. рисунок. 2.2.3, в) мають бути гострими, щоб нитка добре відрізалась та її краї виглядали рівно та охайно.

Використовуючи ці матеріали і нескладні інструменти створювалася композиція «Мадонна з немовлям» технікою «нетканий гобелен», технологічна послідовність якого описана в пункті 2.3, що буде представлена нижче. Однак, треба зазначити, що для виконання роботи необхідні різні матеріали, які мають свою вартість, з яких і буде складатися частина вартості виконаного твору.

Для визначення вартості виконаної роботи складається калькуляція витрат. Калькуляція – це обчислення собівартості виконаних робіт та послуг, а також заготівельної собівартості матеріальних цінностей та засобів виробництва за елементами витрат.

Калькуляція це – розрахунково-вартісна методика бухгалтерського обліку, за допомогою якого обраховується собівартість виробленої продукції, прикладних матеріальних цінностей тощо.

Для визначення вартості матеріалів і необхідних для роботи допоміжних інструментів проведемо калькуляцію витрат щодо виконаної композиції «Мадонна з немовлям» в техніці «нетканий гобелен».

Для цього нам потрібно перелік всіх матеріалів, що було використано для виконання композиції «Мадонна з немовлям», їх кількість та вартість.

Усі матеріали і необхідні інструменти використані в процесі виконання композиції подано в таблиці – Таблиця 1.

Таблиця 1 – Розрахунок матеріальних витрат на виконання композиції

Назва матеріалу	Ціна (грн) за одиницю	Витрата матеріалів	Усього (грн)
1	2	3	4
Полотно на підрамнику	430,00	1 шт.	430,00
Клей Дракон універсальний	65,00	1 шт.	65,00
Нитки	30,00	8 мотків	240,00
Ножиці	30,00	1 шт.	80,00
Шпажки	20,00	1 упаковка	20,00
Паперовий скотч	14,00	1 шт.	14,00
Папір «ватман» формату А1	16,00	1 шт.	16,00
Копіювальний папір	20	1 упаковка	20
Рама для оформлення	800	1 шт.	800
Разом:			1 650

Отже, вартість матеріалів та необхідних інструментів для виконання композиції в техніці «нетканий гобелен» становить 1 650 грн. Складність виконання роботи оцінюється автором у 800 грн., тож разом сума виконаної композиції становитиме 2 450 грн.

2.3 Технологічна послідовність виконання композиції «Мадонна з немовлям» в техніці «нетканий гобелен»

Виконання будь якої роботи має свою технологічну послідовність. Техніка «нетканий гобелен» також виконується за визначеною послідовністю.

Найперше, для того щоб створити композицію, спочатку потрібно опрацювати достатню кількість теоретичного та візуального матеріалу (див. додаток У, рисунок У.1), на основі якого вже створювався власний ескіз.

Формат нашої роботи А1, тож ескізний рисунок ми виконували на аркуші ватману цього формату (див. додаток Ф, рисунок Ф.1).

Після того як виконано ескіз, зображення треба перенести на основу за допомогою копіювального паперу, що викладається на основу повністю покриваючи її. Зверху кладеться створений рисунок, кріпиться паперовим скотчем і за допомогою кулькової ручки або твердого олівця обводиться кожен контур ескізного рисунку. Таким чином обведене зображення повністю відіб'ється на основі полотна.

Завершивши перенесення зображення на полотно, треба акуратно забрати рисунок і перевірити чи всі контури рисунку відбилися на полотні. Коли рисунок майбутньої композиції перенесено на полотно, скоректовано і чітко визначено всі його контурні лінії та конструктивна побудова голови і рук жінки-матері і немовляти, можна приступати до технологічного процесу – виконання самого гобелену.

Однак для цього треба підготувати нитки, які ми будемо використовувати для проявлення нашої композиції в кольорі. Нитки для роботи підбираються у визначеній ескізом кольоровій гамі. Для набуття необхідної гобеленової фактури готового полотна треба накрутити нитки в джгути, щоб вони виглядали як мотузки у тих кольорах і відтінках, які необхідні для подальшої роботи. Вкінці кожного джгута зав'язується вузлик щоб джгут не розпустився.

Таких джгутів треба дуже багато у різних тональностях і кольорах, щоб створювати різні світлотіньові та градаційні переходи кольору на полотні. Нитки тут відіграють роль фарби, яка змішується художником на палітрі, створюючи необхідну колористику живописного полотна. Тому крутимо нитки у джгути з ниток різних кольорів у декілька складень.

Далі, для промальовування контурного рисунку на полотні, після його перенесення, потрібно навести чітко лінії простим графітним олівцем. Щоб виправляти похибки в рисунку, потрібна гумка для стирання. Етапи початку виконання композиції представлено рисунком (див. рисунок. 2.3.1).

- а) контурний рисунок на полотні; б) початок накладання ниток;
в) поступове закладання поверхні згідно задуму.

Рисунок 2.3.1 – Поетапне виконання композиції «Мадонна з немовлям»
в техніці нетканий гобелен

Починаємо роботу з ниток темного кольору, а саме спідниці, що включає в себе кольори від темно-коричневого через насичений червоний до помаранчевих відтінків, за рахунок яких виявляємо її драпірування.

Наклеюючи підготовлені кольорові джгути на основу, які для зручності будемо називати нитками, потрібно корегувати їх довжину. Задовгу нитку потрібно обережно відрізати гострими ножицями та заховати кінчик відрізаної нитки, щоб вона не розкручувалась.

Завершивши закладання нитками зображення спідниці жінки, нам потрібно накрутити білих ниток: світліших і темніших відтінків для виконання драпірувань сорочки. Світлі та темніші відтінки білих ниток використовуються для виявлення об'ємності форми сорочки.

Виявивши драпірування та складки сорочки світлотіньовим моделюванням форми, викладаємо вишивку на рукаві.

Нитки кріпляться на полотні за допомогою універсального клею. Для цього клей наноситься безпосередньо на означену площину основи. Наносити клей на основу потрібно охайно, щоб не було забагато клею і він не виходив за означені контури зображення. Після нанесення клею на основу необхідно акуратно, не поспішаючи, прикладати нитки на її означену частину. Заповнивши таким чином значну площу основи, виявляється зображення (див. рисунок. 2.3.2).

а

б

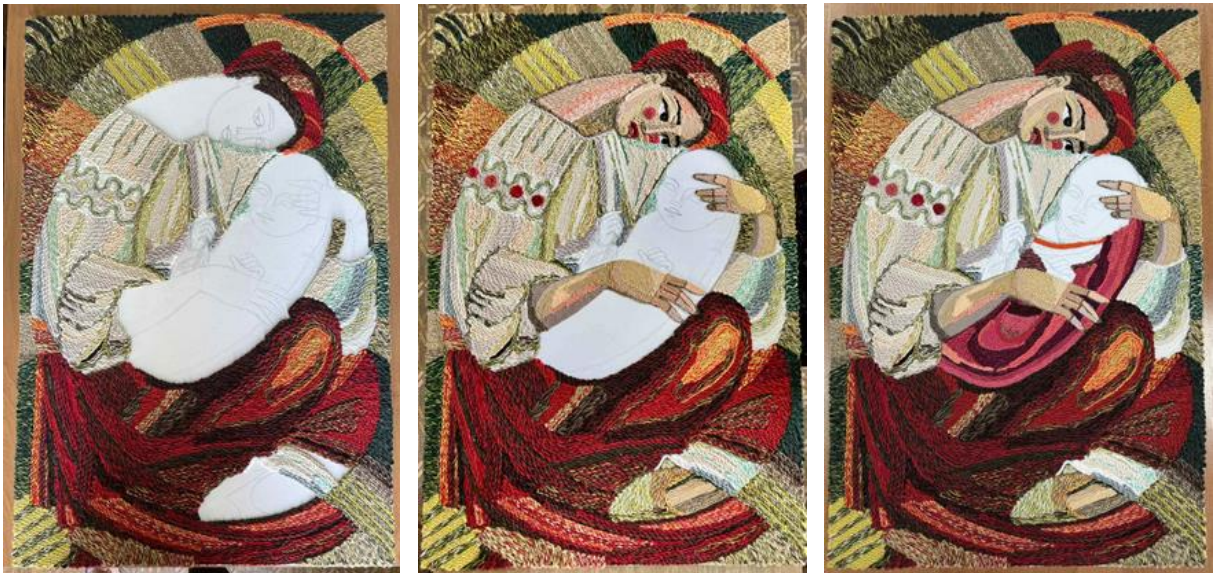
в

а) пророблення форми сорочки; б) викладання зображення вишивки на рукаві сорочки; в) закладання фону

Рисунок 2.3.2 – Поетапне виконання композиції «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен

Риси обличчя і рук визначаємо контуром нитки темнішого кольору.

Підготовленими нитками заповнюються площини рук та обличчя. З верхньої сторони на обличчя падає світло, тож контур прокладався по рисунку на носі; з нижньої сторони обличчя падаюча тінь. Коли основна форма лица і шиї жінки пророблені, треба викласти нитками контури очей та брів, викласти губи. На щоках і підборідді, наклеюються по спіралі скручені нитки, задля декоративності (див. рисунок. 2.3.3).

а

б

в

- а) прокладання фону; б) моделювання обличчя і рук;
в) пророблення пелюшок дитини

Рисунок 2.3.3 – Поетапне виконання композиції «Мадонна з немовлям»
в техніці нетканий гобелен

Коли було пророблено частини тіла жінки (шия, лице, руки) – ми приступили до моделювання форми дитини. Для цього спочатку потрібно було підготувати нитки для викладання пелюшок дитини – це світло-рожеві, темно-рожеві, бордові, пурпурові кольори. Ці кольори відмінні від теплих кольорів червоної спідниці матері. Пурпуровий колір виглядає холоднішим за спектральний червоний, так як в його складі є синій. Пурпур – це утворений колір. В колориметрії до пурпурових відносять гаму кольорів, що утворюються внаслідок змішування червоного кольору з синім. [51].

Якщо говорити про пурпурний колір, то треба зазначити, що це колір імператорів, колись могутньої римської імперії. Пурпур в геральдиці традиційно символізує гідність, силу, могутність, імператорство, верховенство, верховне панування, владу, благочестя, помірність, щедрість. А як відомо з біблійних джерел – дитя народжене Мрією-богоматір'ю – це майбутній цар, цар царства Небесного, тобто Божественного.

Пурпуровий колір – символ Божественної, царської гідності втіленого Бога – Господа Ісуса Христа. Він Божественного походження, хоча утілювався і набув людської, земної природи. Тому на його тілі знак Божественного достоїнства – пурпур. Імператори у ті далекі часи мали винятковий привілей одягатися повністю у все пурпурове. Ніхто інший крім них не мав права носити пурпурові одяжки. Хоч ніхто інший на земній кулі не був гідний найвищою мірою одягатися у пурпур, окрім сина Божого, бо цей колір повноти, початку і кінця Божественної влади, любові, був притаманний Спасителеві завжди, за його Божественною природою [52].

Цікавою є гіпотеза, що базується на християнській легенді, в якій згадується про те, як із залишків червоної пряжі Діва Марія вив'язала сорочку Ісусові, яку перев'язувала щорічно. В результаті щорічного перев'язування сорочка перетворилася на червоний хітон. Саме цей процес в'язання зображено на полотні XIV століття «Діва Марія з в'язанням» всесвітньовідомого майстра пензля Бертрама, що знаходиться в Галереї мистецтв у Гамбурзі [53].

Після моделювання пелюшок на тілі дитини – завершуємо роботу проробленням обличчя і рук дитини. Для цього потрібно накрутити тоненькі джгути, для передачі ніжної шкіри малюка. В обличчі додаються контури брів, носа, очей, також проробляються контури пальців та рук.

Треба сказати, що нитки, як і штрихи в рисунку, мають накладатися за формою, таким чином виявляючи її. Моделюючи форму жінки-матері, дитини і фону ми дотримувалися цих принципів.

Завершена композиція представлена в додатку (див. додаток X, рисунок X.1).

Для цілісності композиції виконаний твір має бути оформленим в раму.

Рама – це оформлення мистецького твору, що створює його візуальні межі. Добре оформлена робота – це про рівень митця, професійний та культурний. Рама підвищує її мистецький статус і завершує роботу.

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаної композиції «Мадонна з немовлям» в техніці нетканий гобелен

Добре складеною композицією вважають таку, в якій неможливо ні додати, ні відняти будь-який її елемент, не порушуючи при цьому цілісності, гармонійної узгодженості всіх її елементів. Виріб має мати завершений зовнішній вигляд, що говорить про досконалість його композиційної будови.

Будь-який твір починається з задуму, ідеї, яка потім втілюється в конкретну форму. Для виконання композиції дипломного проєкту була взята ідея «Мадонна з немовлям», що є традиційним сюжетом християнської іконографії для багатьох культур світу. Традиція – це елементи культури, пов'язані з витоками, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу.

Традиції тією чи іншою мірою, в тих чи інших формах присутні у будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури. Виконана композиція дипломного проєкту в техніці нетканого гобелену зберігає українську культурну традицію в його основних елементах: лініях, формах, символіці, кольоровій гамі тощо, притаманних лише певному народові, тому є впізнаним серед інших. Композиція «Мадонна з немовлям» виконана в живописно-декоративній манері, з застосуванням кольорових ниток замість фарб і пензлів.

У творах декоративно-прикладного мистецтва існують свої специфічні риси композиційних закономірностей, що створюють окремо визначену систему і мають чітку ієрархічну підлеглість, зокрема:

- загально-художні композиційні закони (закон цілісності, закон традиції, закон тектоніки);

- композиційні закономірності й засоби виразності, що створюють цілісність внутрішньої структури композиції (композиційний центр,

симетрія-асиметрія, статика-динаміка, пропорційність) – відношення елементів композиції один до одного чи до твору в цілому;

– семантичні елементи (у нас: овал, лінії, форма, матір і дитина тощо).

В основу композиційної побудови твору «Мадонна з немовлям» покладено закон цілісності, де всі структурні елементи композиції сприймаються цілісно та гармонійно.

Загальна форма композиції твору – у вигляді овалу (форми монади, яйця) – символів народження життя вписаних у прямокутну форму, в якій зображено матір з дитиною за традиційною іконографією. Взаємозв'язок елементів підтримується їх супідрядністю, де один елемент переходить в інший зберігаючи цілісність форми.

Внутрішній зміст твору зумовлено його назвою – «Мадонна з немовлям», де умовно означає слово монада. Монада в ряді філософських систем – найпростіша, неподільна єдність, першо-початок, основа явищ.

У сучасній філософії термін «монада» зустрічається в ідеалістичних системах плюралізму і персоналізму. Близькі за змістом до ідеалістично витлумаченого поняття монади є поняття «субстанційна діяльність», «особа», що позначають динамічні духовні «істоти», які становлять «живе буття».

Головна частина композиції – це зображення матері з немовлям. Композиційним центром роботи безсумнівно виступає фігура немовляти загорнутого у пурпурові пелюшки. Цілісність композиції тримається на центричній побудові, де від центру – фігури дитини, йде радіальний розвиток.

Композиція асиметрична. Симетрія завжди створює відчуття сталості, величі, непорушності. Асиметрія – це порушення симетрії, тож порушення сталості, набуття динаміки.

Виконана композиція хоча й виглядає сталою, за рахунок умовної форми яйця, в яку вписано зображення матері і дитини, однак центричний розвиток композиції, багато похилих діагональних ліній, порушують цю сталість і надають зображенню динамічності сприйняття.

Саме ці означені засоби гармонізації надають художньому твору єдності усіх елементів композиції, цілісності, візуальної ритміки і розвитку форми. У середині виконаної композиції ми бачимо візуальний ритм, створений ритмічним чергуванням ліній, кольорових плям, фрагментів зображення. Діагональне розташування похилих ліній й надає цієї візуальної динаміки в середині сталої форми.

Форма овалу побудована на кольоровому контрасті зеленого і червоного кольорів. Ці кольори називаються контрастними, взаємодоповнюючими або підсилюючими, тому що поруч один з одним підсилюють звучання один одного.

Контурні лінії, які окреслюють зображення фігури жінки-матері, надають їй певної декоративності і підсилюють кольорове звучання плям всередині кожного контуру, що підвищує естетичне сприйняття цієї, виконаної нами композиції.

Засобами композиції в гармонізації цілісної форми окрім симетрії-асиметрії, статички-динаміки, ритмічної організації форми, дуже велике значення мають лінії і колірні сполучення. Колірні сполучення бувають як контрастними, так і нюансними, тобто створюють різні градації близьких кольорів і відтінків.

Національно-образного характеру надає цій композиції сполучення червоного і зеленого кольорів. Вони основні носії ментальної інформації. Символічний зміст використаних в композиції контрастних кольорів вказує на дуальність нашого світу виражену у протилежностях, а саме: темне і світле; холодне і тепле; жіноче – чоловіче; земне і небесне тощо. Усі вони поєднані між собою. Ця символічність використовувалася християнством завжди. Вона розкриває таїни народженого життя, вказує на сенси, які мають для людей усіх часів і народів важливе непросте значення.

В зображеній композиції основним потужним кольоровим контрастом є протиставлення червоних і зелених кольорів та їх відтінків один одному. Окрім цього ми бачимо контраст між світлими і темними плямами

зображення – це світлотіньовий контраст; також контраст холодних сіро-блакитних відтінків і теплих відтінків жовто-помаранчевого кольорів.

Специфіка композиції виконаного нетканого гобелену полягає у тому, що нитки створені їх поєднанням у джгути в декілька кольорів й тому, елементи нашого зображення, як і в живописі, володіють масою нюансних переходів. Градаційні нюанси присутні у всіх елементах композиції: білій сорочці, червоній плахті, пелюшках дитини, зелених нюансних переходів зеленого у фоні роботи.

В якості естетичної оцінки художнього твору враховується:

Відповідність закону традиції за такими показниками: канонічність; традиційність; новизна (новаторство).

Художній твір відноситься до канонічного у тому разі, коли під час його виконання художник дотримувався певних загальноприйнятих встановлених і затверджених канонів, які не можна порушувати. Прикладом канонічних творів є ікони та церковне вбрання. Канонічний (грец.) – незмінний (консервативний), не підлягаючий перегляду, що слугує нормативним зразком.

Традиційним художній твір можна вважати тоді, коли дотримано традиційних способів його виготовлення або використовується народна стилістика, елементи зображення тощо, тобто зберігається культурна традиція народу чи етносу в його основних елементах: формі, декорі, символіці, кольоровій гамі тощо, притаманних лише цьому народові.

Традиція (лат. *traditio* – передача) – це елементи культури, пов'язані з витоками, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу. Традиції тією чи іншою мірою, в тих чи інших формах присутні у будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури.

Новизна (новаторство) художнього твору визначається у відсутності дотримання канонів чи традицій у його створенні, а також внесення автором

нових незвичних прийомів виконання у ту чи іншу традиційну техніку чи вид декоративно-прикладного мистецтва.

Хоча під час створення композиції «Мадонна з немовлям» використовувалися сучасні технологічні прийоми, однак за стилістикою, кольоровою гамою, елементами композиції, виконаний твір можна віднести до сучасних з традиційними елементами.

Відповідність закону цілісності досягається відчуттям гармонійності виконаного художнього твору, де нічого не хочеться ні додати ні відняти не порушивши гармонійного (цілісного) відчуття.

Супідрядність елементів прослідковується у їх взаємозв'язку і взаєморозвитку. Усі частини композиції художнього твору «Мадонна з немовлям» підпорядковані центральній його частині – дитині, від якого йде розвиток інших елементів.

Композиційні закономірності пов'язують усі структурні елементи художнього твору в єдине ціле. Художній твір декоративно-прикладного мистецтва – це цілісна художньо оптимальна композиція із закономірно поєднаними між собою її елементами, що відображають його естетичні властивості. Завершена форма сприймається цілісно й гармонійно; у глядача не виникає бажання щось додати чи щось прибрати з цієї форми.

Композиція художнього твору сприймається динамічною за рахунок асиметрично розташованих елементів композиції. Для динамічного сприйняття використовують засоби асиметрії. Динаміки виконаній композиції додають похилі лінії, що відходять від центру радіально, у вигляді сонячних променів. Такий ритм в композиції називається радіальним, або радіально-променевим ритмом. Також присутній діагональний ритм ліній майже у всіх елементах композиції. Ритмічність передбачає певне чергування елементів композиції, де відбувається повторювання подібних між собою елементів.

Контраст характеризується різко вираженими розбіжностями між однорідними якістьми: в кольорі, розмірі, фактурі тощо. Контраст в

композиції виконаної композиції «Мадонна з немовлям» проявлено у кольорі, а саме: червоний і зелений, які в кольоровому крузі лежать строго один до одного. Такі протилежні між собою кольори ще мають назву доповняльних, бо доповнюючи підсилюють один одного. Контраст підкреслює виразність художнього твору й активізує його сприйняття і виразність твору.

Тотожність визначає повну подібність однорідних елементів – повне спів падіння форм, кольору, фактури. Окрім тотожності існує й поняття подібності, де форми та лінії можуть бути не тотожними, але подібними одне до одного. У виконаній нами композиції присутній такий засіб як подібність: подібність ліній в драперії спідниці жінки, драперії пелюшок немовляти; подібність форм в елементах фону тощо. Твір має завершений зовнішній вигляд, що говорить про досконалість його композиційної будови.

Декоративним елементом в композиції художнього твору є вишивка на рукаві сорочки. Вишивка в українській традиції зберігає давній семантичний зміст. Дуже символічним є зображення фігури матері з дитиною та їх розміщення у яйцеподібній формі – що визначає сам сенс створення і розвитку життя. Образ жінки-матері багатогранний. «Мадонна з немовлям» є архетипом матері – символом космічного і земного життя, берегинею родючості, смерті й воскресіння. Через символ вічного оновлення земна жінка виростає до образу матері-дівки, чистої й непорочної краси. Мадонна є втіленням жінки-матері з немовлям на руках – музи, що надихає на творчість. Вражає її сумний тривожний погляд, але відчувається сила духу, доброта та готовність в будь-яку мить спуститися на землю, залишившись недоступною для зла [50].

Виконана композиція дипломного проєкту «Мадонна з немовлям» є суто декоративним твором для оздоблення інтер'єру у традиційному стилі.

ВИСНОВКИ

Історія декоративного текстилю сягає дуже далекої давнини. Народні ремесла, такі як вишивка, плетіння, в'язання та ткацтво, були розвинені вже в давні часи. До складу декоративного текстилю також входять і інші елементи, такі як вишиті рушники, гобелени та інші текстильні вироби, які використовувалися для декорування домівок, церков та інших громадських будівель.

Український декоративний текстиль здобув популярність у всьому світі завдяки своїм яскравим кольорами, унікальним орнаментам та високій якості виготовлення. Він був відомий ще в давні часи, коли український художній текстиль та вироби з нього, часто вивозилися за кордон як предмети національної культури.

Сьогодні декоративний текстиль в Україні знову стає дуже популярним, особливо серед молоді. Багато майстрів вишивки, плетіння та ткацтва продовжують передавати свої навички наступним поколінням, що дозволяє зберегти та розвивати українську традицію виготовлення декоративного текстилю. Сучасне жанрове різноманіття творів охоплює всі рівні: тематичні, формотворчі, орнаментальні, технологічні та втілює ідею самодостатності художньої творчості в текстилі.

Початок ХХ століття став стартовим майданчиком для експериментів усіх видів мистецтв й, зокрема в живописі, декоративному мистецтві, килимарстві. Варто зазначити, що навіть у найбільш експериментальних творах українських митців текстильного мистецтва відчувається глибокий зв'язок з традиціями народного мистецтва.

Вивчення історії декоративного текстилю дає можливість краще розуміти нашу культурну спадщину, а також дозволяє знайти нові ідеї та напрями розвитку українського декоративного текстилю.

Декоративний текстиль посідає важливе місце у світовому мистецькому просторі, а, українські художники, використовують його як своєрідний засіб комунікації та інтеграції в європейське культурне середовище [54].

Дослідивши історію художнього текстилю, а саме традиційне гобеленове ткання, розібравшись в особливостях техніки тканого гобелену та його новітньої інтерпретації – нетканого гобелену, була опрацьована джерельна база щодо розкриття теми дипломного проєкту «Мадонна з немовлям» і на цій основі було створено композицію, що виконувалась технікою «нетканий гобелен».

Тож мету поставлену на початку виконання дипломного проєкту було досягнуто, завдяки опрацюванню означених завдань, а саме:

- досліджено історію розвитку традиційної гобеленової техніки до її сучасної (новітньої) модифікації – «нетканого гобелену»;
- схарактеризовано художньо-технологічні особливості виконання традиційної гобеленової техніки та нетканого гобелену;
- обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми композиції «Мадонна з немовлям»;
- було підібрано та охарактеризовано матеріали, виконано калькуляцію витрат на виготовлення композиції «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий гобелен;
- було створено і виконано в матеріалі композицію «Мадонна з немовлям» у техніці «нетканий гобелен» та обґрунтовано технологічну послідовність її виконання;
- охарактеризовано композиційні особливості виконаної композиції «Мадонна з немовлям» у техніці нетканий гобелен, надано їй естетичну оцінку та виготовлено постер.

Текстова частина пояснювальної записки для глибшого розкриття теми дипломного проєкту підсилена ілюстративним матеріалом винесеним у додатки.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Поняття гобелену [Електронне видання]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD> (час звернення 12.03.2024).
- 2 Історія гобелену [Електронне видання]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/istoriya-gobelenu-prezentaciya-242338.html> (час звернення 19.03.2024).
- 3 Картон (мистецтво) [Електронне видання]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Картон_\(мистецтво\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Картон_(мистецтво)) (час звернення 19.03.2024).
- 4 Картон (мистецтво) [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/D1%8C> (час звернення 19.03.2024).
- 5 Мільфльори. Історія й умовності ремесла [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/8C> Мільфльор (час звернення 19.03.2024).
- 6 Виникнення слова «гобелен» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гобелен> (час звернення 20.03.2024).
- 7 Що таке гобелен? Історія мистецтва гобелену [Електронне видання]. Режим доступу: <https://vechornytsi.com/blog/scho-take-gobelen> (час звернення 20.03.2024).
- 8 Особливості гобеленів і експерименти [Електронне видання]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%BD> (час звернення 20.03.2024).
- 9 Килимарська спадщина СОХМ імені Никанора Онацького [Електронне видання]. Режим доступу: <http://artmuseum.sumy.ua/galereya1/albom-1/koriya-porcelyanova-manufaktura-a.miklashevskogo-1839-1862-bibliofil.html> (час звернення 20.03.2024).
- 10 Сучасні тенденції народного декоративно-прикладного та аматорського мистецтва [Електронне видання]. Режим доступу: <https://tur.kosiv.info/tourism-and-culture//170> (час звернення 21.03.2024).

11 Мистецтво Гобелену: якість, краса та Європейські стандарти [Електронне видання]. Режим доступу: <https://limaso.ua/mystetstvo-hobelenu-yakist-krasa-ta-uevropaiski-standarty/> (час звернення 21.03.2024).

12 Стародавні та сучасні гобелени [Електронне видання]. Режим доступу: <https://vechornytsi.com/blog/scho-take-gobelen> (час звернення 21.03.2024).

13 Народне декоративне мистецтво та народні промисли та творчість [Електронне видання]. Режим доступу: https://koizman.ucoz.ua/index/narodna_tvorchist/0-51 (час звернення 21.03.2024).

14 Розвиток сюжетно тематичних килимів [Електронне видання]. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11399/> (час звернення 21.03.2024).

15 Виконання декоративних гобеленів [Електронне видання]. Режим доступу: <https://kilimi.com.ua/stati/istorija-vozniknovenija-gobelenov> (час звернення 21.03.2024).

16 Мистецтво гобелену сьогодні [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.dianaplus.com.ua/gobelen-ruchno%D1%97-roboti-istorichnij-ekskurs-i-suchasni-varianti/> (час звернення 21.03.2024).

17 Ткання гобелену та класичний текстиль [Електронне видання]. Режим доступу: <https://referatik.com.ua/referat/25/1971/> (час звернення 22.03.2024).

18 Історія виникнення ткацтва на українських землях [Електронне видання]. Режим доступу: <https://info.osvita.te.ua/wp-content/uploads/2021/06/trud-6.pdf> (час звернення 22.03.2024).

19 Тематичні гобелени [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jak.koshachek.com/articles/netkanij-gobelen-tehnologija.html> (час звернення 22.03.2024).

20 Виготовлення гобелену [Електронне видання]. Режим доступу: <https://genomukr.com/kultura-i-mistectvo/13945-jaki-materiali-ta-instrumenti-neobhidni-dlja.html> (час звернення 22.03.2024).

21 Техніка виконання гобеленів [Електронне видання]. Режим доступу: <https://vechornytsi.com/blog/scho-take-gobelen> (час звернення 22.03.2024).

22 Нетканий гобелен як один з елементів живопису [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jak.koshachek.com/articles/netkaniy-gobelen-tehnologija.html> (час звернення 22.03.2024).

23 Гобеленові переплетення [Електронне видання]. Режим доступу: <https://499c.ru/uk/gobelen-v-postsovetskoe-vremya-gobelen-kakovy-sostav-i-svoistva-takoi/> (час звернення 25.03.2024).

24 Гобелен – це не тільки тканина [Електронне видання]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/28-gobelen-ce-ne-tilky-tkanyna.html> (час звернення 25.03.2024).

25 Техніка виготовлення [Електронне видання]. Режим доступу: <https://499c.ru/uk/gobelen-v-postsovetskoe-vremya-gobelen-kakovy-sostav-i-svoistva-takoi/> (час звернення 25.03.2024).

26 Гобеленові картини [Електронне видання]. Режим доступу: <https://babyrest.com.ua/gobelen-shho-ce-take-vlastivosti-i-istorija/> (час звернення 25.03.2024).

27 Іконографія «Мадонни з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_з_немовлям (час звернення 18.01.2024).

28 Мадонна з немовлям: історія, символізм та вплив [Електронне видання]. Режим доступу: <https://reporter.zp.ua/madonna-z-nemovlyam-l-uk.html> (час звернення 18.01.2024).

29 Історія «Мадонни з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_з_немовлям (час звернення 18.01.2024).

30 Мадонна (мистецтво) [Електронне видання]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_\(мистецтво\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_(мистецтво)) (час звернення 18.01.2024).

31 «Мадонна з немовлям» у класичному живописі [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=>

s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwinn-iM9f-DAxXQavEDHdW7CRA4ChAWegQIJBAB&url=https%3A%2F%2Fnaurok.com.ua%2Fprezentaciya-madonna-z-nemovlyam-u-klasichnomu-zhivopisi-104896.html&usg=AOvVaw3OMEXLp5wJ0EFsvZY4zEe_&opi=89978449 Рафаель Санті (час звернення 18.01.2024).

32 Рафаель Санті «Мадонна з дитиною» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jyvopys.com/madonna-z-ditinoyu-rafael-santi/> (час звернення 18.01.2024).

33 Джованні Белліні «Мадонна з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: <http://surl.li/pwdeu> (час звернення 18.01.2024).

34 Амброджо Лоренцетті «Мадонна з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: <http://surl.li/pwdgm> (час звернення 18.01.2024).

35 Леонардо да Вінчі «Мадонна Літта» [Електронне видання]. Режим доступу: <http://surl.li/pvruu> (час звернення 19.01.2024).

36 Дуччо ді Буонінсенья «Мадонна Креволе» [Електронне видання]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дуччо_ді_Буонінсенья (час звернення 19.01.2024).

37 Мікеланджело Буонарроті «Манчестерська Мадонна» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jyvopys.com/madonna-z-nemovlyam-ioann-xrestitel-i-angeli-mikelandzhelo-buonarroti/> (час звернення 19.01.2024).

38 Мікеланджело да Караваджо «Мадонна із чотками» [Електронне видання]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_із_чотками_\(Караваджо\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Мадонна_із_чотками_(Караваджо)) (час звернення 19.01.2024).

39 Пітер Пауль Рубенс «Мадонна з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jyvopys.com/madonna-z-nemovlyam-piter-rubens/> (час звернення 19.01.2024).

40 Сальвадор Далі «Мадонна Порт-Льїгата» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://jyvopys.com/madonna-port-ligata-salvador-dali/> (час звернення 19.01.2024).

41 Юліан Панькевич «Сільська мадонна» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://m.day.kyiv.ua/article/naprykintsi-dnya/madonna-u-vyshyvantsi> Сільська мадонна (час звернення 26.01.2024).

42 Юрій Нагулко «Українська Мадонна» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://i-ua.tv/culture/13962-tvorchi-poshuky-yurii-na hulka> (час звернення 26.01.2024).

43 Михайло Тимчук «Мадонна цвітіння». «Годівниця». [Електронне видання]. Режим доступу: <https://joseartgallery.com/uk/artwork/modern-madonna-with-baby> (час звернення 26.01.2024).

44 Олеся Гудима «Українська Мадонна» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://tgn.in.ua/2018/06/03/vidoma-u-sviti-ternopilska-hudozhnytsya-olesya-hudyma-vpershe-za-8-rokiv-predstavyla-vystavku-u-ternopoli/> (час звернення 28.01.2024).

45 Володимир Козюк Цифрова картина «Мадонна». [Електронне видання]. Режим доступу: <https://joseartgallery.com/uk/artwork/digital-religious-madonna> (час звернення 28.01.2024).

46 Марина Соломенникова «Київська Мадонна». [Електронне видання]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Київська_Мадонна (час звернення 28.01.2024).

47 Слова художниці Марина Соломенникова про «Київську Мадонну» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61166773> (час звернення 28.01.2024).

48 Ольга Власенко «Українська Мадонна з немовлям» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://dribbble.com/search/українська-мадонна-з-немовлям> (час звернення 29.01.2024).

49 Олександр Охупкін «Богородиця у вишиванці». «Українські Мадонни» [Електронне видання]. Режим доступу: <https://persha.kr.ua/news/53466-xudozhnik-z-kirovograda-u-svoij-tvorchoti-nacionalizuye-ikonopis-foto/> (час звернення 06.06.2024).

50 Символічні образи Мадонни [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/review/printit.php?tid=18603> (час звернення 29.05.2024).

51 Пурпур (геральдика) [Електронне видання]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (час звернення 05.06.2024).

52 Волосюк М. СИМВОЛІКА КОЛЬОРІВ ІКОНИ [Електронне видання]. Режим доступу: <https://int-konf.org/ru/2013/nauka-i-zhittya-suchasni-tendentsiji-integratsiya-u-svitovu-naukovu-dumku-23-25-05-2013/320-volosyuk-m-simvolika-koloriv-ikonі> (час звернення 07.06.2024).

53 Вид декоративно-ужиткового мистецтва – в'язання [Електронне видання]. Режим доступу: <https://lib.kherson.ua/vid-dekorativno-uzhitkovogo-mistetstva---vyazannya.htm> (час звернення 07.06.2024).

54 Мельничук Поліна _Декоративне панно художній текстиль_.pdf [Електронне видання]. Режим доступу: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7204/1> (час звернення 07.06.2024).

ДОДАТОК А
(довідковий)

СЕРЕДНЬОВІЧНІ АРРАСИ

Рисунок А.1 – Гобелен романської доби – Байє
(Вестмінстерське абатство, Лондон)

Рисунок А.2 – Найдавніший із збережених аррасів Франції килим
Аджарський Апокаліпсис

ДОДАТОК Б
(довідковий)

ШПАЛЕРИ І КАРТОНИ РАФАЕЛЯ

Рисунок Б.1 – Сім картонів Рафаеля з «Діянъ апостольських»

Рисунок Б.2 – Шпалери Рафаеля у Ватикані

ДОДАТОК В
(довідковий)

МІЛЬФЬОРИ

Рисунок В.1 – Серія «Дама з однорогом», arras «Слух», музей Клюні

Рисунок В.2 – Мільфльор з католицьким ченцем, XVI ст., Франція

ДОДАТОК Г
(довідковий)

КОРОЛІВСЬКА МАНУФАКТУРА ГОБЕЛЕНІВ XVII СТ.

Рисунок Г.1 – Візит короля Луї XIV разом з Кольбером до мануфактури гобеленів 15 жовтня 1667 р. Гобелен серії «Історія короля» 1672 р.

Рисунок Г.2 – Гобелени королівської мануфактури братів Гобеленів

ДОДАТОК Д
(довідковий)

ГОБЕЛЕНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Рисунок Д.1 – Стилістика гобеленів початку ХХ ст.

Рисунок Д.2 – Кубіністична стилістика гобеленів ХХ ст.

ДОДАТОК Е
(довідковий)

ГОБЕЛЕНИ ЖАНА ЛЮРСА ХХ СТ.

Рисунок Е.1 – Жан Люрса. Гобелен «Свобода» з віршами Поля Елюара, 1948 р. Центр Жоржа Помпіду, Париж

а

б

а) гобелен «Гроза»; б) гобелен «Пісня миру»

Рисунок Е.2 – Гобелени Жана Люрса, Франція

ДОДАТОК Ж
(довідковий)

УКРАЇНСЬКІ КИЛИМИ

а

б

а) Килим панський; б) Український килим, бароко

Рисунок Ж.1 – Українські килими XVII ст.

Рисунок Ж.2 – Український килим, 1815 рік

ДОДАТОК И
(довідковий)

ГОБЕЛЕНИ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ

а

б

- а) гобелен «Пекачки», 1988 р., авторства Лариси Бровді;
б) гобелен «Соняшники», 1982 р., авторства Людмили Жоголь

Рисунок И.1 – Гобелени українських митців

Рисунок И.2 – гобелен «Вечірня молитва», 1984 р.,
авторства Михайла Біласа

ДОДАТОК К
(довідковий)

ГОБЕЛЕНИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ

а

б

в

г

- а) «Натюрморт з маками» Тетяни Витягловської ;
 б) «На крилах радості та смутку» Анни Попової;
 в) «Натхнені сивом» Ольги Пілюгіної;
 г) «Скіфська пектораль» Соломії Бутковської

Рисунок К.1 – Сучасні гобелени

ДОДАТОК Л
(довідковий)

ОСОБЛИВОСТІ ГОБЕЛЕНОВИХ РІЗНОВИДІВ

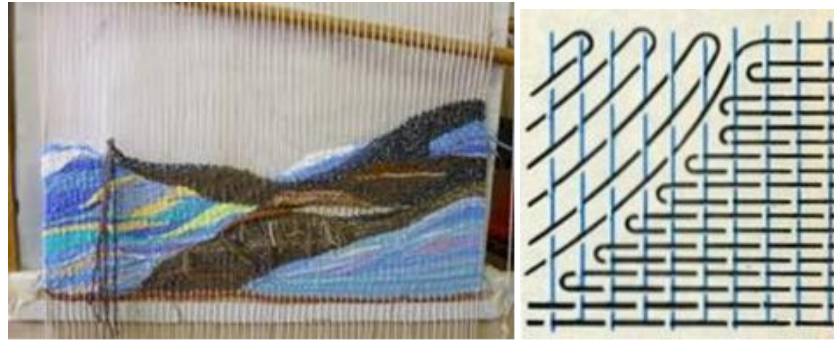

Рисунок Л.1 – Традиційне гобеленове переплетення

а

б

Рисунок Л.2 – Гобеленові переплетення: а) єгипетське; б) грецьке

Рисунок Л.3 – Нетканий гобелен

ДОДАТОК М
(довідковий)

ТЕХНОЛОГІЧНІ РІЗНОВИДИ СУЧАСНИХ НЕТКАНИХ ГОБЕЛЕНІВ

Рисунок М.1 – Технологічні різновиди сучасних гобеленів

ДОДАТОК Н
(довідковий)

ТРАДИЦІЙНІ ЗОБРАЖЕННЯ СВЯТОЇ МАРІЇ БОГОРОДИЦІ З
ДИТИНОЮ-ІСУСОМ

Рисунок Н.1 – Скульптурне зображення «Золота мадонна з Ясена»

а

б

- а) Ікона Глікофілус (Солодкий поцілунок);
б) Ікона Галактотрофус (Годувальниця)

Рисунок Н.1 – Ікони Візантійського канону

ДОДАТОК П
(довідковий)

МАДОННИ РАФАЕЛЯ САНТІ

а

б

в

г

а) «Мадонна Конестабіле»; б) фрагмент «Сикстинська мадонна»;
в) «Мадонна в зелені»; г) «Мадонна делла седія» («Мадонна в кріслі»)

Рисунок П.1 – Мадонни Рафаеля Санті

ДОДАТОК Р
(довідковий)

МАДОННИ ХУДОЖНИКІВ РІЗНИХ ПЕРІОДІВ В ІСТОРІЇ
МИСТЕЦТВА

а

б

- а) «Мадонна з немовлям» Джованні Белліні;
б) «Мадонна з немовлям» роботи Лоренцетті 1319 р.

в

г

- в) «Мадонна Літта» картина Леонардо да Вінчі;
г) «Мадонна Креволе» картина Дуччо.

д

е

ж

- д) «Мадонна із чотками» фрагмент картини Караваджо;
 е) «Мадонна з немовлям» картина Пітера Пауля Рубенса;
 ж) «Мадонна Порт-Льїгата» картина Сальвадора Далі

Рисунок Р.1 – Мадонни інших часів переходження до новітнього мистецтва

ДОДАТОК С
(довідковий)

МАДОННИ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

а

б

в

г

- а) «Сільська мадонна» картина Юліана Панькевича;
 б) «Українська Мадонна» картина Юрія Нагулка;
 в) «Мадонна цвітіння» картина Михайла Тимчука
 г) «Годівниця» картина Михайла Тимчука

д

е

ж

и

- д) «Українська Мадонна» картина Олесі Гудими;
 е) Цифрова картина «Мадонна» Володимира Козюка;
 ж) «Київська Мадонна» картина Марини Соломенникової;
 и) «Українська Мадонна з немовлям» робота Ольги Власенко.

Рисунок С.1 – Українські Мадонни

ДОДАТОК Т
(довідковий)

УКРАЇНСЬКІ МАДОННИ ХУДОЖНИКА ОЛЕКСАНДРА ОХАПКІНА

Рисунок Т.1 – Українські Мадонни художника Олександра Охупкіна

а

б

- а) «Мелодія» картина Михайла Дмитренка;
б) «Безіменна творчість» картина Михайла Дмитренка.

Рисунок Т.2 – Роботи українського художника Михайла Дмитренка

ДОДАТОК У
(довідковий)

РОБОТИ ЯКІ СТАЛИ ДЖЕРЕЛОМ НАТХНЕННЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ
КОМПОЗИЦІЇ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ»

Рисунок У.1 – Сучасні «Мадонни» різних художників

ДОДАТОК Ф
(довідковий)

КОМПОЗИЦІЯ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ»

Рисунок Ф.1 – Проробка рисунку до виконання дипломного проекту
технікою «нетканий гобелен»

ДОДАТОК Х
(довідковий)

**ЗАВЕРШЕНА КОМПОЗИЦІЯ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ»
В ТЕХНІЦІ «НЕТКАНИЙ ГОБЕЛЕН»**

Рисунок Х.1 – Виконана композиція дипломного проєкту

ДОДАТОК Ц
(довідковий)

БАНЕР ВИКОНАНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «МАДОННА З НЕМОВЛЯМ»

Хмельницький національний університет

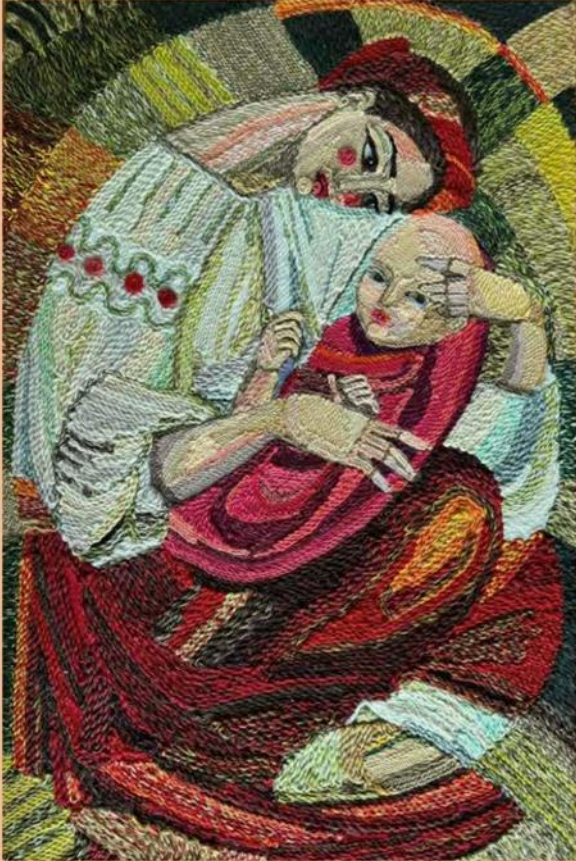
Юрій Назуко

Олеся Гудима

Ольга Власенко

*Марина
Соломенникова*

Олександр Ошакін

Михайло Тимчук

**Композиція "Мадонна з немовлям"
у техніці нетканий гобелен**

Розмір: 90x60

*Виконала: студентка гр. ДМ-20-1
Вікторія ГАРУЛИЧ*

*Керівник: канд. пед. наук, доцент
Лариса КОРНИЦЬКА*

2024 р.

Рисунок Ц.1 – Дипломний проєкт